

Strategia
rozwoju społeczno - gospodarczego
gminy Swarzędz
„Swarzędz 2010”

Autorzy

Strategii Rozwoju Społeczno - Gospodarczego gminy Swarzędz

Swarzędz 2010

Zespół radnych Rady Miejskiej w Swarzędzu

ds. opracowania Strategii rozwoju społeczno - gospodarczego gminy Swarzędz

Przewodnicząca Zespołu

Anna Tomicka - Przewodnicząca Rady Miejskiej

Członkowie Zespołu: Zbigniew Adamczak, Tomasz Berger, Barbara Brodowska –
Właźlińska, Marcin Lis, Przemysław Małecki, Zbigniew Meller, Konrad Napierała,

Stanisław Żurowski

Burmistrz Miasta i Gminy Swarzędz

Jacek Szymczak

wraz z Zarządem Gminy Swarzędz

Mieszkańcy Gminy Swarzędz

Kierownictwo naukowe i redakcja: prof. dr hab. Jerzy J. Parysek

Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego gminy Swarzędz „Swarzędz 2010” jest programem rozwoju gminy w pierwszej dekadzie XXI wieku. Stanowi więc rejestr wyzwań i zadań przed jakimi stoi swarzędzka społeczność lokalna oraz jej wybrane władze samorządowe.

Jest jednocześnie wyrazem woli mieszkańców i władz gminy wspólnego budowania lepszego i bardziej funkcjonalnego, lokalnego środowiska życia poprzez rozwiązywanie najbardziej palących problemów dnia codziennego i tworzenie nowej jakości tego środowiska w warstwie: przyrodniczej, społecznej i gospodarczej.

Strategia powstała 10 lat po powstaniu samorządowych struktur społeczności lokalnej. Bazuje więc na uzyskanych w tym okresie: dorobku i doświadczeniach.

Jednocześnie znajdują w niej odbicie te wszystkie problemy, które towarzyszą procesowi dojrzenia lokalnych struktur samorządowych i kształtowania się właściwych relacji między społecznością lokalną - i pochodzącą z jej wyboru władzą.

W zapisie strategii zostały uwzględnione: opinia mieszkańców gminy, zwłaszcza osób którym nie są obce sprawy rozwoju i jakości własnego środowiska życia, wiedza i doświadczenie lokalnych władz samorządowych, ocena stanu gminy, przebieg procesów transformacji społeczno - gospodarczej kraju oraz dorobek teoretyczny i metodologiczny gospodarki lokalnej.

Wszystko to razem sprawiło, że strategia „Swarzędz 2010” jest programem osadzonym w realiach sytuacji społeczno - gospodarczej kraju, regionu i gminy przelomu XX i XXI wieku oraz że odzwierciedla odczucia, pragnienia i dążenia społeczności lokalnej.

Strategia jest zapisem celów i programów rozwojowych na pierwsze 10 lat nowego wieku. To tylko z pozorów dość długi okres. Jeśli ma być jednak programem strategicznym dotyczącym terytorialnego systemu społecznego, jeśli ma prowadzić do rozwiązania wszystkich najbardziej zasadniczych problemów oraz uwzględniać realia sytuacji materialno - finansowej państwa, regionu i gminy, to musi obejmować dłuższy horyzont czasowy.

Musi też brać pod uwagę wyzwania współczesności i czasów przyszłych i te korzystne i te negatywne, gdyż jest to także warunek jej realności.

Strategia jest jednak, mimo wszystko, osadzona w aktualnym stanie rzeczy, na którego ocenie, jako na podstawie, formułuje się cele i buduje programy.

Strategia nie jest dokumentem zamkniętym. W miarę pojawiania się nowych problemów i nowych wyzwań, a także nowych kompetencji i zadań władzy lokalnej ulegać będzie korekcie i modyfikacji. Będzie także zmieniana, stosownie do sytuacji

społeczno - gospodarczej kraju, kontynentu i świata, zwłaszcza w nawiązaniu do procesów integracji Polski z Unią Europejską.

Strategia jest przede wszystkim programem rozwoju społeczno - gospodarczego gminy na najbliższe lata. Jest jednocześnie ważnym narzędziem zdobywania, niezbędnych dla rozwoju, środków oraz przyciągania na teren gminy poważnych inwestorów.

Strategia jest dokumentem autonomicznym. Mimo tego należy jednak wyraźnie zaznaczyć i to, że w procesie jej opracowania, w różnym stopniu wykorzystane zostały inne materiały planistyczne, projektowe i programowe będące w posiadaniu Urzędu Miasta i Gminy Swarzędz, w tym robocza, wstępna wersja „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy”.

Załącznikami do niniejszej wersji strategii „Swarzędz 2010” są: wyniki badań ankietowych, protokoły z debat problemowych oraz inne materiały robocze, przygotowane dla potrzeb opracowania strategii, a będące w posiadaniu władz lokalnych.

Należy mieć nadzieję a jednocześnie wierzyć w to, że realizacja uchwalonej strategii „Swarzędz 2010” zakończy się sukcesem i przyniesie tak potrzebne, pożądane i odczuwane przez mieszkańców gminy zmiany w lokalnym środowisku i poziomie życia.

(Prof. dr hab. Jerzy J. Parysek)

Założenia

teoretyczno - metodologiczne

Wprowadzenie

Spośród wielu funkcji, jakie w rozwoju lokalnym wypełniać może i powinien samorząd terytorialny, jedna jest szczególnie ważna. Chodzi mianowicie o inicjowanie, organizowanie, koordynowanie, wspieranie oraz o ocenę rozwoju społeczno - gospodarczego gminy. To właśnie na władze gminy, na jej radę oraz zarząd nałożony został ustawowy obowiązek działania na rzecz pokrycia zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej. Obowiązek taki wynika jednak przede wszystkim i niezależnie od obowiązującego prawa z natury samorządu lokalnego, który jako gospodarz terenu i reprezentant ogółu mieszkańców odpowiedzialny jest za rozwój gminy i standard życia mieszkańców.

Rozumiejąc ten moralny i ustawowy obowiązek Rada Miasta i Gminy Swarzędz podjęła się zadania opracowania strategii rozwoju lokalnego, która wyznaczy perspektywiczne kierunki rozwoju gminy na pierwsze 10 lat nowego tysiąclecia.

Strategia jest kierunkowym, kompleksowym i perspektywicznym, jednak ogólnym planem rozwoju społeczno - gospodarczego gminy. Jeśli ma przynieść mieszkańcom gminy spodziewane efekty musi być nie tylko dziełem władz miasta i gminy Swarzędz ale także całej społeczności lokalnej. Społeczności, której nie są obce problemy lokalnego środowiska życia oraz poprawy jego jakości, a czemu dała wyraz biorąc odpowiedzialny udział w przeprowadzonych badaniach ankietowych oraz debatach problemowych dotyczących szeroko rozumianych problemów rozwoju gminy. Osadzenie procesu budowy strategii w lokalnym środowisku życia gwarantuje trafność sformułowania celów oraz adekwatność zadań służących realizacji wymienionych celów. To mieszkańcy gminy wskazać powinni uznawane i przyjmowane systemy wartości i na tej podstawie określić swoje: dążenia, pragnienia, aspiracje, które następnie znajdą odwzorowanie w strategicznych celach rozwoju. Co więcej, mieszkańcy gminy powinni określić hierarchię tych celów wyrażając w ten sposób swoje preferencje i priorytety w zakresie jakości lokalnego środowiska życia. I to właśnie uczynili wypełniając ankietę.

Należy w tym miejscu z całą mocą podkreślić, że strategia nie wskaże drogi rozwiązania wszystkich nękających mieszkańców i władze gminy problemów. Nie uczyni tego, gdyż musi się koncentrować na sprawach strategicznych, a więc najważniejszych.

Powinna być przy tym programem realnym tj. postulującym takie rozwiązania, które są możliwe do zrealizowania lub których realizacja jest wysoce prawdopodobna. Nie może pozostawać przysłowiowym zbiorem pobożnych życzeń lub mniej lub bardziej fantastycznych marzeń. Jednakże zarówno te pobożne życzenia jak i marzenia mogą, a nawet powinny być, źródłem przemyśleń i refleksji, niezbędnych w procesie zarysowywania wizji gminy i wyznaczania podstawowych celów strategicznego charakteru. Z fantastycznych i nieprawdopodobnych pomysłów wynikają bowiem często oryginalne i nietuzinkowe rozwiązania przynoszące nadspodziewanie dobre efekty. Realność założeń strategii nie oznacza bowiem zamknięcia się jedynie w realiach dnia dzisiejszego. Realność tę wzmacnia wybieganie w przyszłość, oczywiście tę najbardziej prawdopodobną, której prognozy są oparte na realnych przesłankach.

Strategia musi zostać opracowana według pewnych standardów jakościowych, tak w warstwie teoretyczno - metodologicznej jak i rzeczowej i z tych względów za rzecz celową uznano zapewnienie kierownictwa naukowego oraz koordynacji prac związanych z przygotowaniem strategii „Swarzędz 2010”. Zadania tego, na prośbę władz lokalnych, podjął się prof. dr hab. Jerzy J. Parysek z Instytutu Geografii Społeczno - Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Autorstwa Profesora jest także dokument finalny czyli przedłożona do uchwalenia przez Radę Miejską Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego gminy Swarzędz - „Swarzędz 2010”.

Integralną częścią Strategii są wyniki badań ankietowych oraz protokoły z debat problemowych.

Organizacja prac nad Strategią

Za przygotowanie Strategii i przedstawienie jej do zatwierdzenia przez Radę Miasta i Gminy Swarzędz odpowiedzialny jest Zespół Rady Gminy ds. strategii rozwoju społeczno – gospodarczego gminy, pracujący pod kierunkiem Przewodniczącej Rady, pani Anny Tomickiej. Funkcję zastępcy przewodniczącego Zespołu pełni radny Marcin Lis. Zarząd Miasta i Gminy w Zespole ds. Strategii reprezentuje Zbigniew Adamczak - członek Zarządu.

W skład wymienionego Zespołu weszli ponadto następujący radni:

Tomasz Berger, Barbara Brodowska - Właźlińska, Przemysław Małecki, Zbigniew Meller, Konrad Napierała i Stanisław Żurowski

Zespół pracował w 4 sekcjach problemowych. Do zadań tych sekcji należały: bieżąca konsultacja realizowanych prac, udział w debatach problemowych, prowadzenie konsultacji społecznych oraz udział w przygotowaniu dokumentu końcowego.

W pracach nad opracowaniem strategii aktywnie uczestniczył Zarząd Miasta i Gminy, szczególnie burmistrz pan Jacek Szymczak oraz uprzednio wspomniany jako członek Zespołu ds. Strategii, członek Zarządu -Zbigniew Adamczak.

W prace techniczne włączeni zostali pracownicy Urzędu, którzy zbierając i wstępnie opracowując potrzebne materiały źródłowe, tworzyli bazę informacyjną strategii.

Dużą rolę odegrały też robocze kontakty kierownika naukowego Strategii z Przewodniczącą Rady, Burmistrzem, członkami Zarządu i radnymi.

Pomocą w przeprowadzeniu debat problemowych służyła dr Lidia Mierzejewska z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, mieszkanka Swarzędza, która dokonała następnie zbiorczego opracowania prezentowanych poglądów oraz zgłaszanych postulatów.

Ważną rolę w uspołecznieniu procesu planowania strategicznego oraz urealnieniu założeń strategii spełnili mieszkańcy gminy. Przede wszystkim i w szczególności ci, którzy brali udział w debatach nad problemami rozwoju lokalnego oraz którzy poprzez swoją aktywność w jakikolwiek sposób przyczynili się do powstania tego dokumentu, zwłaszcza zaś do określenia jego treści.

Tym wszystkim mieszkańcom miasta i gminy Swarzędz, którym były bliskie sprawy i problemy opracowania strategii, szczególnie jednak tym najbardziej aktywnym i twórczym, należą się słowa podziękowania i wdzięczności.

Ramowy model strategii

Dlaczego strategia?

Ustawa samorządowa nakłada na administrację lokalną cały szereg obowiązków związanych z zaspokojeniem zbiorowych potrzeb wspólnoty, które należą do zadań własnych gminy.

Wymienia się między innymi sprawy:

- (1) zapewnienia ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska,
- (2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- (3) wodociągów, zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków itp.,
- (4) zaopatrzenia w energię elektryczną, ciepłą (i jak należy sądzić, gazową),
- (5) lokalnego transportu zbiorowego,
- (6) ochrony zdrowia,
- (7) pomocy społecznej,
- (8) komunalnego budownictwa mieszkaniowego,
- (9) oświaty i wychowania,
- (10) kultury i kultury fizycznej,
- (11) zieleni komunalnej,
- (12) targowisk i hal targowych,

- (13) cmentarzy komunalnych,
- (14) porządku publicznego i ochrony przeciwpożarowej,
- (15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej.

Zadań tych nie można zrealizować w sposób doraźny i oderwany od siebie. Dotyczą one bowiem kształtowania warunków życia w lokalnym środowisku, jakim jest gmina. Odnoszą się więc do bardzo konkretnej całości terytorialnej.

Wzajemne powiązanie i wzajemne uwarunkowanie elementów tworzących system społeczny gminy przemawiają za potraktowaniem przedmiotu uwagi tj. gminy, jako terytorialny system społeczny i za systemowym ujęciem zagadnień rozwojowych.

Ujęcie systemowe czyli całościowe i funkcjonalne jest takim, które najlepiej pozwoli uchwycić związki pomiędzy środowiskiem przyrodniczym, społecznym i gospodarczym gminy oraz jej relacje z zewnętrznym otoczeniem.

Te ostatnie związki są w przypadku gminy Swarzędz szczególnie istotne, bowiem gmina wchodząc w skład aglomeracji poznańskiej, pozostaje pod silnym oddziaływaniem Poznania.

Obowiązek zaspokojenia zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej nie jest oczywiście równoznaczny z obowiązkiem opracowania strategii rozwoju społeczno - gospodarczego gminy i przystąpieniem do jej realizacji.

Jeśli jednak przyjmie się, że zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym, do zadań będących wyłączną właściwością rady gminy należą także:

(1) uchwalanie budżetu gminy, jako podstawowego źródła zasilania podejmowanych przez gminę działań,

(2) uchwalanie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (będącego i modelem rozwoju przestrzennego gminy i systemowym narzędziem sterowania rozwojem przestrzennym gminy oraz obowiązującym mieszkańców i podmioty gospodarcze, przepisem gminnym),

(3) podejmowanie uchwał w sprawach: majątkowych, podatkowych, zaciągania pożyczek, podejmowania działalności inwestycyjnej, zaciągania zobowiązań, tworzenia i likwidacji przedsiębiorstw, przejmowania zadań od administracji rządowej, współdziałania z innymi gminami itp., związanych z rozwojem lokalnym,

(4) uchwalanie programów gospodarczych (jednostkowych, kompleksowych, składających się w sumie na strategię rozwoju społeczno - gospodarczego gminy lub traktowanej całościowo strategii).

- to trudno te zadania zrealizować, nie tylko efektywnie ale w ogóle, bez strategicznego programu rozwoju gminy oraz planu przestrzennego jej zagospodarowania.

Niewystarczające w stosunku do potrzeb środki budżetowe będące w dyspozycji gminy muszą być przede wszystkim przeznaczane na cele i zadania priorytetowe, a takie będą zawarte w Strategii.

Warto także pamiętać i to, że miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, jeśli ma być planem realnym, musi nawiązywać do zakładanych kierunków rozwoju społeczno - gospodarczego gminy. Jeśli nie będzie się opierał na przyjętych kierunkach rozwoju gminy, wtedy pozostanie jedynie mniej lub bardziej prawdopodobnym obrazem stanu zagospodarowania i ładu przestrzennego, jaki zgodnie z punktem widzenia autorów być może zostanie osiągnięty. Założenia strategii muszą mieć zatem swoje odwzorowanie w wymienionym powyżej dokumencie, a także w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”.

Podjęcie wymienionych powyżej uchwał w sprawach majątkowych, podatkowych, inwestycyjnych itd. nie służy nieczemu innemu jak stymulowaniu i ułatwianiu rozwoju gminy, choć nie zawsze związek ten mieć będzie charakter bezpośredni.

Dzięki wynikającym z ustawy samorządowej zadaniom i działaniom, które składać się będą na strategię rozwoju społeczno - gospodarczego, lepiej i w bardziej pełny sposób zaspokojone zostaną podstawowe potrzeby mieszkańców gminy związane z organizacją, strukturą i funkcjonowaniem lokalnego środowiska życia. Taką bowiem drogą dokonywać się będzie rozwój gospodarczy i społeczny gminy Swarzędz.

Powiązanie tego rozwoju z potrzebami społeczności lokalnych oraz wykorzystanie na rzecz rozwoju: lokalnych zasobów, środków finansowych i struktur organizacyjnych sprawi, że będzie to rozwój w oparciu o tzw. endogeniczne czynniki rozwoju, a zatem typowy rozwój lokalny.

Rozwój lokalny jest wielką, a czasami jedyną, szansą rozwojową gmin w czasie przemian społeczno - gospodarczych przełomu wieków. Jest także szansą rozwoju gmin w nowych warunkach społeczno - ustrojowych.

Obserwowane w ostatnich latach tendencje lokalizacyjne i inwestycyjne pokazują wyraźnie, że poważni inwestorzy najchętniej lokalizują swoje obiekty na obszarach wielkich metropolii i aglomeracji. Tam bowiem znajdują najlepsze warunki dla sprawnego prowadzenia nowoczesnej i efektywnej działalności gospodarczej. Dla rozwoju i prowadzenia działalności gospodarczej ważne są bowiem: istniejący potencjał gospodarczy, wysokokwalifikowane kadry, zaplecze naukowo - badawcze, otoczenie biznesu, dobre połączenia komunikacyjne ze światem i głównymi ośrodkami miejskimi państwa, sprawne systemy łączności, wysokiej rangi placówki kulturalne, odpowiedniego standardu hotele, dobra gastronomia, rozrywka, tereny rekreacyjne i sportowe itp., a takich warunków nie znajduje się w małych ośrodkach.

Swarzędz oczywiście też nie posiada takich warunków. Sąsiaduje jednak z Poznaniem i ten fakt wraz z lokalnymi zasobami, które mogą i powinny zostać wykorzystane dla rozwoju społeczno - gospodarczego, decydować będzie o dalszym rozwoju miasta i gminnych obszarów wiejskich.

Przesłanki i założenia wstępne

Pod pojęciem strategii rozwoju społeczno - gospodarczego rozumie się generalnie sposób osiągnięcia założonych celów poprzez planowanie rozwoju i sterowanie tym rozwojem, przy jednoczesnym zaangażowaniu się w proces realizacji podejmowanych w tym celu zadań, mieszkańców danej jednostki terytorialnej.

Strategia, to innymi słowy, zarysowanie drogi przejścia od stanu istniejącego do stanu docelowego z własnym, kreatywnym udziałem mieszkańców.

Troska o efektywność realizacji podjętych zadań i zastosowanych rozwiązań,

o właściwą koordynację działań, zmniejszenie ryzyka, lepsze wykorzystanie zaangażowanych zasobów, sprawność realizacji procesów itp. wymaga przyjęcia właściwej strategii, przede wszystkim w treści, ale także i w formie.

Strategie rozwoju przyjmować mogą różne formy, zależne od problemów, które zamierza się rozwiązać, dziedziny życia społeczno-gospodarczego, której dotyczą, działań jakie zamierza się przedsięwziąć itp.

Strategia rozwoju lokalnego to nic innego jak ustalenie pola i ram dla działań na rzecz rozwoju lokalnego.

To także przyjęcie odpowiednich kierunków działań, które winny obejmować przede wszystkim:

- (1) obszary problemowe,
- (2) możliwości wykorzystania dla rozwoju zasobów lokalnych,
- (3) planowane, możliwe do przyjęcia i realne rozwiązania.

Posiadanie strategii rozwoju lokalnego jest rzeczą niezbędną dla wszelkich struktur i jednostek uwikłanych w rozwój lokalny, nie tylko dla władzy lokalnej.

Strategia bowiem:

- (1) ujawnia i umożliwia aktywny stosunek podmiotu (podmiotów) do przedmiotu rozwoju,
- (2) jest oceną rzeczywistych możliwości rozwojowych,
- (3) jasno przedstawia problemy i możliwości ich rozwiązania,
- (4) ranguje zróżnicowane działania,
- (5) dostarcza odpowiednich narzędzi działania oraz struktur koordynacji rozwoju,
- (6) gwarantuje wybór najbardziej odpowiednich sposobów postępowania.

Teoretycy rozwoju lokalnego przyjmują różne modele ramowe strategii. Reprezentują też różne podejścia jeśli idzie o sformułowania samej strategii i o jej zapis.

Każdy jednak model obejmuje proces powstawania strategii i dlatego wyodrębniane są zasadnicze jego etapy.

Strategia jest procesem sekwencyjnym, co oznacza, że niezbędne jest zachowanie pewnej kolejności prac.

Jest też procesem rozciągniętym w czasie o czym decyduje zarówno pracochłonny, poprzedzony przygotowaniem zestawu niezbędnych informacji, proces analityczny i koncepcyjny jak i procedura uspołecznienia powstawania strategii. Można oczywiście pewne prace realizować równolegle, ale nigdy nie z wyprzedzeniem. Sekwencyjność etapów w rzetelnie przygotowanej i uwzględniającej realia lokalnego środowiska strategii jest aż nadto wyraźna i nie można od niej absolutnie abstrahować.

Proponowany model strategii opiera się na kilku podstawowych założeniach, których uwzględnienie sprawi, że:

- 1) strategia będzie realna w wymiarze rzeczowym, czasowym i przestrzennym,
- 2) uwzględniać będzie aktualną i prawdopodobną sytuację społeczno - gospodarczą w kraju i regionie (równolegle prowadzono prace nad strategią rozwoju województwa wielkopolskiego),
- 3) nawiązywać będzie do wyzwań cywilizacyjno - kulturowych zmieniającego się świata,
- 4) opierać się będzie na realnej wizji struktury społeczno - gospodarczej i przestrzennej gminy,
- 5) zawierać będzie ograniczoną liczbę celów strategicznych tj. generalnych czy ogólnych,
- 6) z celów strategicznych wynikać będzie, także ograniczona liczba celów szczegółowych (drugiego rzędu),
- 7) realizacji celów szczegółowych podporządkowane zostaną odpowiednie zadania,
- 8) dla realizacji celów strategicznych i zadań opracowane zostaną specjalne programy oraz wskazani ich realizatorzy,
- 9) cele, zadania oraz ich realizatorzy wskazane zostaną w konsultacji z społecznością lokalną, a konkretnie z aktywną częścią tej społeczności,
- 10) strategia będzie potraktowana przez mieszkańców jako dokument powstały przy własnym udziale, a zatem będzie uznana za własną.
- 11) oceniany będzie przebieg realizacji strategii i będzie to obowiązek władz gminnych, zarówno Zarządu jak i Rady.

Model strategii

Przyjmuje się, że proces powstawania strategii zamknie się w następujących etapach:

- 1) opis i ocena stanu istniejącego,**
- 2) sformułowanie założeń wstępnych,**
- 3) wizja gminy, jako terytorialnego systemu społecznego szczebla lokalnego,**
- 4) sformułowanie głównych celów strategicznych,**
- 5) sformułowanie celów szczegółowych,**
- 6) sformułowanie programów,**
- 7) wskazanie podmiotów odpowiedzialnych za realizację strategii,**
- 8) monitoring rozwoju społeczno - gospodarczego gminy i realizacji strategii.**

(1) Opis i ocena stanu istniejącego

Jest to bardzo ważny etap, w czasie realizacji którego zebrane muszą zostać, możliwie szerokie, biorąc pod uwagę zakres rzeczowy, informacje o gminie, od jej środowiska przyrodniczego począwszy a na relacjach z Europą, regionami kraju, Poznaniem oraz okolicznymi gminami, skończywszy.

Zebrane informacje powinny doprowadzić do rekonstrukcji systemu przestrzennego gminy Swarzędz, traktowanej jako złożony układ społeczno - ekonomiczno - ekologiczny.

Generalnie w etapie tym muszą zostać zebrane informacje, które doprowadzą do opisanie struktury społeczno - gospodarczej gminy, określenia jej struktury przestrzennej, oszacowania poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych, wskazania czynników i ograniczeń rozwoju gminy oraz ukazania jej miejsca w Europie, kraju i regionie. Każda informacja w tym zakresie i uzyskana na tym etapie prac może być niezwykle ważna, bez względu na to czy zostanie wykorzystania w sposób bezpośredni czy pośredni. Potrzebna jest zatem, zarówno informacja elementarna jak i zagregowana czyli przetworzona. Chodzi bowiem o to, aby mogły zostać zidentyfikowane i opisane, ukształtowane lub kształtujące się struktury oraz toczące się procesy.

Ważnym zadaniem tego etapu prac jest uzyskanie opinii mieszkańców na temat problemów ekologicznych, społecznych i gospodarczych gminy oraz sposobów ich rozwiązania, a także opinii w zakresie stopnia zaspokojenia potrzeb społecznych, oczekiwań, pragnień i dążeń. Temu celowi służyły przeprowadzone badania ankietowe.

Etap oceny stanu istniejącego jest zawsze rozciągnięty w czasie gdyż czasochłonne jest samo zbieranie danych oraz ich przetworzenie i analiza.

(2) Przyjęcie założeń wstępnych

Na tym etapie prac na strategię przyjmuje się pewne założenia teoretyczno - metodologiczne, przy uwzględnieniu których realizowany jest sam proces jej tworzenia.

W strategii rozwoju Miasta i Gminy Swarzędz przyjmuje się następujące założenia:

1) gminę traktuje się jako lokalny, terytorialny system społeczny, co jest jednoznaczne z systemowym podejściem do strategii,

2) gmina jest elementem struktury społeczno - gospodarczej województwa wielkopolskiego, w którym pełni określone funkcje,

3) gmina znajduje się pod silnym oddziaływaniem Poznania i problemy rozwojowe rozwiązywać należy przy uwzględnieniu powiązań ze stolicą regionu,

4) celem dla jakiego tworzy się strategię jest uzyskanie możliwie wysokiego poziomu życia i warunków obsługi mieszkańców w lokalnym środowisku życia,

5) lokalnym środowiskiem życia jest cała gmina, lokalny terytorialny system społeczny, który tworzą podsystemy: środowiska przyrodniczego, środowiska społecznego oraz środowiska techniczno - gospodarczego,

6) strategiczne cele rozwoju posiadać będą przede wszystkim charakter społeczny. Rozwój społeczny jest bowiem tym o co zabiegać powinny władze gminy i czego oczekiwać powinni jej mieszkańcy. Rozwój gospodarczy jest zaś jednym z środków, być może najważniejszym, służącym do osiągnięcia celu podstawowego tj. rozwoju społecznego,

7) przyjmuje się model rozwoju zrównoważonego, do czego obliguje ustawa o zagospodarowaniu przestrzennym, ale co także wynika z efektywności przyjęcia takiego modelu, zwłaszcza w obliczu zachwiania delikatnych relacji człowiek - przyroda i środowisko społeczne - środowisko gospodarcze, co ma miejsce na terenie gminy (także regionu i kraju) i co jest pozostałością zaniedbań oraz niewydolności starego systemu,

8) z diagnozy stanu istniejącego, kierunków rozwoju kraju i regionu, procesów europejskiej integracji społeczno - gospodarczej, postępujących procesów globalizacji, wyzwań cywilizacyjno - kulturowych nowego wieku oraz teorii gospodarki lokalnej, wynikać będą zarysowane cele rozwoju, zarówno główne jak i szczegółowe.

9) strategia dotyczy gminy jako całości. Mimo tego uwzględnia się dychotomiczny jej podział na miasto Swarzędz i tereny wiejskie, a także podział na miejscowości,

10) całościowe potraktowanie przedmiotu strategii i koncentrowanie się na zagadnieniach społecznych, a także gospodarczych nie oznacza pomijania problemów rozwoju przestrzennego. Uwzględniane będą kierunki rozwoju przestrzennego gminy wynikające z wspomnianego studium, co nie oznacza bezkrytycznego przyjmowania punktu widzenia urbanistów.

(3) Misja i wizja gminy

Analiza wielu czynników i uwarunkowań rozwoju gminy, w tym przede wszystkim wspomnianych uprzednio, doprowadzi do zarysowania obrazu stanu, jaki zamierza się osiągnąć w wyniku realizacji strategii czyli do nakreślenia wizji gminy jako terytorialnego systemu społecznego (jej struktury, organizacji i funkcjonowania).

Opisane więc zostaną, w ujęciu bardzo syntetycznym, podstawowe, oczekiwane właściwości systemu terytorialnego gminy w jego warstwach: przyrodniczej, społecznej, ekonomicznej oraz w wymiarze przestrzennym.

(4) Sformułowanie głównych celów strategicznych

W nawiązaniu do zakreślonej wizji oraz wyodrębnionych czynników i uwarunkowań rozwoju, a także przy uwzględnieniu punktu widzenia mieszkańców oraz dorobku nauki w tym zakresie, zapisane zostaną cele strategiczne. Zakłada się, że ilość ich będzie ograniczona (kilka) i że dotyczyć będą przede wszystkim najważniejszych spraw dotyczących szeroko rozumianych warunków życia w środowisku lokalnym oraz posiadać będą syntetyczny charakter.

(5) Sformułowanie celów szczegółowych

Bardziej jednostkowy i detaliczny charakter posiadać będą cele szczegółowe rozwoju. Będzie to właściwie rozpisanie na bardziej elementarne, głównych celów strategicznych. Chodzi o takie ich rozpisanie, z którym wiązać będzie można pewne, konkretne zadania realizacyjne.

Dążyć się będzie do uzyskania adekwatności i rozłączności wyszczególnionych celów, czego wymaga logika przypisania celom jednoznacznych zadań służących ich osiągnięciu.

Nie zawsze to będzie jednak i łatwe i możliwe, biorąc pod uwagę systemową naturę przedmiotu strategii tj. gminy oraz związane z tym wzajemne przenikanie się problematyki społecznej, gospodarczej i ekologicznej.

(6) Sformułowanie programów rozwojowych

Sformułowane cele posiadać będą charakter autonomiczny. Dotyczyć będą rozwiązania określonych, zasadniczych dla gminy problemów. Nie obejmą zatem wszystkich ważnych spraw, zwłaszcza tych, których nie da się bezpośrednio podporządkować wydzielonym celom.

Podstawą sformułowania celów była ocena stanu gminy oraz wskazywane przez społeczność lokalną i władze samorządowe - problemy. W ten sposób, niejako poza zasięgiem celów pozostały sprawy wynikające z wyzwań współczesnych i przyszłych czasów oraz inne, posiadające wieloaspektowy charakter.

To z tych właśnie względów sformułowane zostały programy rozwojowe, ząbające się z sobą i z celami oraz składające się na realizację celów, choć nie tylko. Do pewnego stopnia pozostają bowiem autonomiczne.

(7) Wskazanie podmiotów odpowiedzialnych za realizację strategii

Realizacji celów strategicznych i programów rozwojowych służyć będzie podejmowanie konkretnych działań o charakterze organizacyjnym, gospodarczym, a także społecznym.

Muszą to być zadania bardzo konkretne, co oznacza przyjęcie jednoznacznych zadań, w realizację których uwikłane będą określone podmioty. Oznacza to także przypisanie odpowiedzialności.

Jest to zadanie właściwe dla struktury nadzorującej realizację strategii. Z tego więc powodu, w niniejszej strategii zawarte będą jedynie sformułowania ogólne w tym zakresie.

W uzgodnieniu z władzami gminy, podmiotami gospodarczymi oraz organizacjami społecznymi wskazane powinny zostać podmioty odpowiedzialne za realizację strategii. Wskazania czy wyznaczenie tych podmiotów jest głównym zadaniem dla Zespołu Rady ds. Strategii oraz Zarządu Gminy.

Bardzo sensowne wydaje się być także powołanie (przez wyżej wymienione ciała), Gminnego zespołu ds. realizacji strategii, dla którego działalności materiały przygotowywać będzie postulowana do utworzenia komórka Urzędu Miasta i Gminy (nazwa i zakres działania do uzgodnienia), koordynująca realizację strategii oraz oceniająca przebieg tej realizacji (wraz z wniesieniem odpowiednich korekt), a także zajmująca się całością spraw związanych z rozwojem społeczno - gospodarczym i przestrzennym gminy.

(8) Monitoring rozwoju społeczno - gospodarczego gminy oraz realizacji strategii

Nie ma, jak się wydaje, lepszej drogi oceny realizacji strategii jak bieżące śledzenie procesu rozwoju społeczno - gospodarczego gminy, co dziś potocznie nazywa się monitoringiem rozwoju czy barometrem rozwoju. Będzie to także zadanie dla władz gminnych, a konkretnie dla postulowanej powyżej do utworzenia, placówki.

Zakres rzeczowy analizy powinien zostać dostosowany do sformułowanych celów strategicznych i programów rozwojowych.

Uspołecznienie procesu budowy strategii

Zakłada się, że Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego gminy Swarzędz będzie dziełem mieszkańców tej gminy, że mieszkańcy uznają ten program rozwoju za własny. Że odzwierciedlać on (program) będzie nie tylko ich odczucia, pragnienia, dążenia, oczekiwania i nadzieje, ale także wolę współuczestniczenia w rozwoju.

Może się tak stać tylko wtedy, gdy władze gminy Swarzędz skupią wokół prac nad strategią, zwłaszcza zaś nad jej realizacją, wszystkich aktywnych i zainteresowanych środowiskiem swojego życia, mieszkańców.

Jest to, w dzisiejszych czasach, zadanie trudne, jednak możliwe. Zapewne jest wiele osób, którym nie obcy jest rozwój gminy. Są tacy, którzy cieszą się szczególnie uznaniem społeczności lokalnych. Może właśnie oni zasługują na miano autorytetów lokalnego środowiska życia. Te zwłaszcza osoby nie mogą pozostawać z boku prac nad strategią i jej realizacją, dlatego należy zapewnić ich udział w szeroko rozumianej strategii.

Uspołecznieniu procesu budowy strategii służyły badania ankietowe oraz debaty problemowe, w których udział wzięła najbardziej aktywna część społeczności lokalnej.

Szeroki problemowo i kompleksowy w charakterze rozwój lokalny wymaga różnego rodzaju działań, które ten rozwój uruchomią, skoordynują i poprowadzą we właściwym kierunku. W tej właśnie dziedzinie szczególna rola przypadnie strukturalom samorządowym. Do samorządu terytorialnego należy bowiem i podejmowanie konkretnych, bezpośrednich działań i stworzenie takiego społecznego klimatu, w którym wyznaczony w strategii rozwój lokalny będzie mógł być konsekwentnie realizowany i przynosić najbardziej pożądane i zarazem najlepsze efekty.

Wydaje się, że podstawowym czynnikiem rozwoju lokalnego w warunkach polskich, także takich jakie istnieją w gminie Swarzędz, nie będą ani zasoby ten rozwój umożliwiające ani potrzeby określające jego cele i kierunki, a tak potrzebna dla tej kategorii rozwoju społeczno - gospodarczego, aktywność społeczności lokalnej, którą należy pobudzić, właściwie ukształtować i wykorzystać. Chodzi tu zarówno o aktywność wszystkich zorganizowanych sił i struktur społecznych gminy, jak i o udział zwykłych mieszkańców. Dopiero z tej i takiej aktywności zrodzić się może szeroki wachlarz współdziałania władz samorządowych i mieszkańców na rzecz rozwoju miejsca zamieszkania i pracy.

Ocena stanu istniejącego

Wprowadzenie

W każdym programie rozwoju społeczno - gospodarczego, a generalnie w każdym działaniu nastawionym na osiągnięcie określonego celu, ważną rolę odgrywa etap analizy i oceny stanu istniejącego. Od wyników tego etapu zależy przecież: co?, gdzie?, kiedy?, jak? i jakim kosztem? można zrealizować czy osiągnąć.

W odniesieniu do strategii rozwoju społeczno - gospodarczego analiza i ocena stanu istniejącego pozwalają na:

- (1) oszacowanie potrzeb społecznych, które można zaspokoić realizując strategię,
- (2) ukazanie czynników i ograniczeń rozwoju, jakie można wykorzystać lub które trzeba uwzględnić budując strategię,
- (3) dokonanie prognozy przebiegu procesów zachodzących w przyrodzie, życiu społecznym i gospodarce, jakie należy uwzględnić w strategii,
- (4) zarysowanie ogólnych kierunków rozwoju i odpowiadających tym kierunkom: celów, zadań i programów.

Analiza i ocena stanu istniejącego jednostki terytorialnej jest w procesie planowania rozwoju społeczno - gospodarczego tej jednostki zadaniem samym dla siebie. Jest także pierwszym etapem procesu budowy strategii, bez względu na to czy jest to strategia gminy, województwa czy kraju.

Szczegółową ocenę sytuacji miasta i gminy Swarzędz przeprowadzono na podstawie materiałów dostępnych w Urzędzie Miasta i Gminy oraz oficjalnych danych statystycznych.

Sytuacja ta była także przedmiotem oceny społecznej, poprzez zrealizowanie zakrojonych na szeroką skalę badań ankietowych.

Liczne i konkretne wnioski w tym zakresie sformułowali ponadto uczestnicy debat problemowych poświęconych głównym zagadnieniom rozwoju i funkcjonowania miasta i gminy.

Sprawami tymi zajmował się także Zespół radnych Rady Miejskiej ds. opracowania strategii.

Syntetycznej analizy sytuacji w mieście i gminie dokonał kierownik naukowy opracowania, wykorzystując w tym celu wszystkie dostępne materiały, zarówno przygotowane przez administrację lokalną (w tym także badania ankietowe), uzyskane w wyniku specjalnie prowadzonych badań, jak i udostępnione przez jednostki statystyki państwowej.

Wykorzystano także roboczą wersję „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy”.

Z uwagi na obfitość materiału źródłowego, nie wszystkie składające się na ocenę stanu istniejącego informacje (stanowiące niezwykle cenny materiał faktograficzny), mogły zostać wykorzystane w przedkładanej Strategii rozwoju społeczno - gospodarczego miasta i gminy Swarzędz - „Swarzędz 2010”. Z tych to względów przygotowano informację syntetyczną,

uwzględniającą najważniejsze, z punktu widzenia budowy strategii rozwoju, zagadnienia, zwłaszcza dotyczące potrzeb, czynników oraz ograniczeń rozwoju.

Analiza szczegółowa sytuacji jest oczywiście bardzo ważna. Najważniejsze są jednak wnioski wynikające z tej oceny, na podstawie których formułować będzie można generalne w swej istocie, założenia strategii. Zaprezentowana w tym miejscu ocena stanu posiada więc wybitnie syntetyczny, uogólniający charakter (wiele detalicznych informacji zawiera wspomniane „Studium” i w zakresie diagnozy, oba te dokumenty wzajemnie się uzupełniają).

Żadna strategia nie rozwiąże wszystkich problemów miasta i gminy Swarzędz. Powinna jednak rozwiązać problemy najważniejsze i do tego ważne z ogólnospołecznego punktu widzenia – i takie jest zadanie.

Położenie gminy

Gmina Swarzędz leży w centralnej części województwa wielkopolskiego. Geograficznie jest to północna część Równiny Wrzesińskiej, wchodzącej w skład Niziny Wielkopolskiej, krainy geograficznej, której charakter określa polodowcowa rzeźba terenu.

Gmina wchodzi w skład powiatu poznańskiego, stanowiąc znaczną część wschodniej jego części. Sąsiadując bezpośrednio z Poznaniem, jest istotnym składnikiem aglomeracji poznańskiej, jednej z większych i ważniejszych aglomeracji miejskich w Polsce. Co więcej, wchodzi w skład obszaru, który szczególnie pomyślnie przechodzi proces transformacji społeczno - gospodarczej wykazując dynamikę pozytywnych przemian i zróżnicowany ich charakter.

Aglomeracja poznańska a wraz z nią gmina Swarzędz, postrzegana jest jako jeden z najbardziej dynamicznie rozwijających się obszarów i to nie tylko w skali regionu, ale także całego kraju.

Pozytywnie ocenianym przemianom sprzyja położenie gminy po obu stronach głównego, europejskiego szlaku komunikacyjnego Wschód - Zachód. Wybudowanie w najbliższych latach, na południe od granic gminy, autostrady A - 2, wzmocni, jak się wydaje, korzyści położenia, jakie, jako czynnik lokalizacji, zaoferować może gmina. Obecna droga szybkiego ruchu Nr 2 straci wprawdzie swoje tranzytowe funkcje, ale nie przestanie być drogą międzynarodową, zwłaszcza zaś międzyregionalną. Funkcje tranzytowe przejmie natomiast autostrada. Pewne zaś zmniejszenie się natężenia ruchu będzie rzeczą ze wszech miar korzystną i dla miasta i dla terenów wiejskich. Zmniejszy bowiem zanieczyszczenie atmosfery, obniży poziom hałasu oraz przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego i pieszych.

Bliskość autostrady i Poznania przyciągnąć zaś może nowych inwestorów, którzy swoje obiekty będą skłonni lokalizować raczej w pobliżu miasta Swarzędz niżli w szarym polu. W ten sposób korzyści położenia gminy w układzie komunikacyjnym kraju ulegną powiększeniu nie powodując dodatkowych obciążeń środowiskowych w gminie.

Dobre połączenie komunikacyjne gminy z Poznaniem, w zasadzie bezpośrednie sąsiedztwo oraz niewielka odległość stolicy regionu i ośrodka gminnego (ca 10 km), spowodowały wytworzenie się silnych związków obu ośrodków miejskich. Związków wyraźnie komplementarnego charakteru.

Poznań jest dla mieszkańców Swarzędza głównym rynkiem pracy oraz miejscem realizacji celów, zwłaszcza związanych z pokryciem potrzeb wyższego rzędu (edukacja, ochrona zdrowia, kultura). Gmina Swarzędz jest zaś dla Poznania przede wszystkim zapleczem mieszkaniowym, w mniejszym stopniu rekreacyjnym oraz handlowym (centrum handlowe ETC oraz liczne hurtownie).

Tego rodzaju „układ partnerski” jest korzystny dla obu stron. „Deglomerując” zatłoczony Poznań, prowadzi do powiększenia substancji materialnej gminy Swarzędz, zwiększając przy tym lokalny popyt konsumpcyjny.

Szczególną rolę w tworzeniu wzajemnych relacji odgrywa chłonny rynek mieszkaniowy Swarzędza, zdecydowanie konkurencyjny względem rynku poznańskiego, zwłaszcza w sytuacji ogólnego braku mieszkań i braku atrakcyjnych dla przeciętnego obywatela, warunków kredytowania zakupów mieszkań, a także ograniczonej podaży mieszkań i wysokiej ich ceny (na rynku poznańskim).

Warunki przyrodnicze

Środowisko przyrodnicze gminy Swarzędz jest typowym dla obszarów polodowcowych. Teren gminy jest generalnie równinny, lekko pofalowany (wyniesiony na wysokość 85 - 105 m n.p.m), rozcięty miejscami zabagnionymi dolinami rzek Główna i Cybina, dopływów Warty i innych mniejszych cieków. Najwyżej wyniesiony jest teren wsi Wierzenica i Janikowo. Tam też nachylenia terenu uzyskują największe kąty.

Wysoczyznę morenową, bo tak określić można zasadniczą część gminy, budują zróżnicowane litologicznie utwory. Występują przede wszystkim piaski i żwiry sandrowe, w obniżeniach i dolinach rzek utwory torfowe i mułowe, w części pagórkowatej zaś utwory gliniaste (gliny zwałowe) i piaszczysto - gliniaste.

Gleby są średniej i gorszej jakości i nie wszędzie sprzyjają gospodarce rolnej. Przeważają gleby IV klasy bonitacyjnej (55%). Po kilkanaście procent udziału w ogólnej powierzchni gruntów przypada zaś na gleby klasy III i V.

Najlepsze warunki glebowe, mając na względzie gospodarkę rolną, występują we wsiach: Wierzenica, Uzarzewo, Łowęcín, Karłowice, Paczkowo, Jasin, Gortatowo oraz Sarbinowo. Mniejsze obszary korzystnych dla rolnictwa gleb występują także w innych wsiach. Najgorsze warunki glebowe mają wsie: Garby i Gruszczyn.

Na użytki rolne przypada 67,5% ogólnej powierzchni gminy, a na grunty orne 61%. Sadów jest 1,7%, a łąk i pastwisk 4,8%.

Lesistość gminy jest niska i określa ją wskaźnik 12,9% udziału lasów w ogólnej powierzchni. Lasy gminy Swarzędz to właściwie jeden większy kompleks leśny leżący na południe od doliny rzeki Główna, którego granicę wyznacza linia: Uzarzewo - Kobylnica - Mechowo - Wierzenica - Wierzonka - zachodni koniec jeziora Kowalskiego - Uzarzewo.

Na wody powierzchniowe przypada 2,2%, a na tereny zabudowane 9%. Bardzo duży odsetek ogólnej powierzchni gminy przypada na nieużytki (8,4%), co jest dowodem i na pewien, dość znaczny stopień degradacji terenu i na niezbyt korzystne dla rolnictwa warunki glebowe.

Choć gminę uważa się za przemysłowo - usługowo - rolniczą, to rolnictwo posiada większe znaczenie jedynie we wschodniej i północno - zachodniej części gminy.

W granicach gminy leżą jezioro Swarzędzkie, przez które przepływa Cybina, jezioro Uzarzewskie oraz inne liczne zbiorniki wodne, zwłaszcza w dolinach Głównej i Cybiny, ale nie mają one obecnie większego znaczenia ani dla rekreacji ani dla gospodarki, wyłączając hodowlę ryb i wędkarstwo. Stanowią jednak element tzw. małej retencji wodnej, ważnej dla równowagi stosunków hydrologicznych na tym obszarze. Większe jezioro Kowalskie tylko zachodnim „skrawkiem” wchodzi na teren gminy.

Bogate, jak na Wielkopolskę, są natomiast zasoby wód podziemnych, głównie za sprawą bogatej w wody tzw. Wielkopolskiej Doliny Kopalnej, z której zasobów korzystają gminne ujęcia wodne.

Gmina Swarzędz nie posiada surowców mineralnych, które mogłyby mieć gospodarcze znaczenie. Wydobywanie w niektórych miejscach na terenie gminy (Swarzędz, Karłowice, Zalasewo, Kobylnica, Bogucin) piasku i żwiru nie można nazwać działalnością gospodarczą z prawdziwego zdarzenia.

Nie najlepsza jakość gleb nie warunkuje wysokiego poziomu produkcji rolnej, a walory krajobrazowe, wody oraz lasy, przy aktualnym poziomie zanieczyszczenia, mogą być co najmniej, potencjalnym czynnikiem rozwoju turystyki i rekreacji weekendowej.

Środowisko przyrodnicze gminy nie prezentuje zatem najwyższego poziomu jakościowego nie może zostać uznane za czynnik rozwoju. Szczególnie zanieczyszczone są wody powierzchniowe oraz pierwszy poziom wód podziemnych. Do poważnie zanieczyszczonych należą rzeki przepływające przez gminę oraz jeziora leżące na jej terenie. Zarówno Cybina jak i Główna prowadzą wody pozaklasowe, zanieczyszczone przede wszystkim substancjami organicznymi, w tym także fekalnego, ludzkiego i zwierzęcego pochodzenia, detergentami, środkami chemicznej ochrony roślin, nawozami sztucznymi i innymi związkami nieorganicznymi. Są to ponadto wody poważnie skażone bakteriologicznie. Poprawa stanu czystości wód rzecznych i jeziornych jest znikoma i bez poważnych inwestycji w ramach kompleksowego uregulowania stosunków wodnych w dorzeczu Warty, Głównej i Cybiny oraz gospodarki wodno - ściekowej w aglomeracji poznańskiej, nie nastąpi rychła i radykalna poprawa sytuacji.

Występujące obszary nieużytków są często miejscem „dzikiego” składowania odpadów lub reprezentują kategorię tzw. złej ziemi (bad lands). Nielegalne składowiska śmieci spotkać można w wielu miejscach w lasach, na łąkach i w przydrożnych rowach.

Wszystko to łącznie nie tworzy najlepszej sytuacji ekologicznej

Spółeczność lokalna

Choć gmina Swarzędz z obszarem 102 km² jest drugą po Buku, najmniejszą gminą miejsko - wiejską powiatu poznańskiego, to jest najbardziej ludną ze wszystkich gmin tego powiatu.

Liczba ludności przekracza 36 tys. osób z czego 27,5 tys. mieszka w mieście – ośrodku gminnym. Jest to więc gmina wysoce zurbanizowana, bowiem 76,4 % ogółu jej mieszkańców mieszka w mieście Swarzędzu. Blisko 51% ogółu mieszkańców gminy stanowią kobiety.

Koncentracja stosunkowo dużej liczby mieszkańców na stosunkowo małym obszarze daje wysoki wskaźnik gęstości zaludnienia (354 osoby/1 km²). Większy (w skali powiatu) poziom koncentracji ludności występuje jedynie na terenie gmin miejskich: Luboń (1612 os/1km²) i Puszczykowo (523 os/1 km²).

Przyrost naturalny ludności (3,5%) należy do wyższych w powiecie. Jest to nie tylko wynik relatywnie dużej liczby urodzeń (10,9 osób/1000 mieszk.) ale także stosunkowo niskiego wskaźnika zgonów.

Ludność gminy jest ponadto stosunkowo młoda i to posiada swoje odzwierciedlenie w omawianym wskaźniku przyrostu naturalnego. Charakterystyczny dla gminy poziom przyrostu naturalnego jest właściwy dla obszarów zurbanizowanych, gdzie młoda wiekiem ludność osiedla się w mieście, opuszczając tereny wiejskie.

Przyrost ludności gminy dotyczy zatem przede wszystkim miasta, w którym rocznie rodzi się od 265 (rok 1985) do 347 (1990 rok) osób. Umiera zaś od 98 (1985 rok) do 153 (1987 rok) osób. Na wsi urodzenia roczne mieszczą się w przedziale od 71 osób (1995 i 1996 rok) do 212 osób (1985 rok), zaś zgony od 63 osób (w 1995 roku) do 94 osób (1990 rok).

Przyrost naturalny dla obszarów wiejskich gminy wykazuje wyraźną tendencję spadkową (z przyrostem ujemnym w 1996 roku) natomiast dla miasta powolną tendencję spadkową, z większą dynamiką spadku w latach 1987 i 1988, 1990, 1992 i 1996 roku, co zresztą jest odbiciem sytuacji krajowej. Spadki przyrostu naturalnego ludności w gminie nie są zresztą tak drastyczne jak w kraju. Należy się jednak liczyć z tym, że tendencja ta utrzyma się przez pewien czas tj. do okresu, kiedy w wiek rozrodzony wejdzie pokolenie kolejnego wyżu demograficznego.

Przyrost ludności gminy następuje jednak głównie w wyniku napływu ludności z zewnątrz. Podobnie jak w przypadku ruchu naturalnego, tak i w ruchu migracyjnym, uwidacznia się specyfika miasta i obszarów wiejskich.

Roczny napływ migrantów do gminy jest, w skali powiatu poznańskiego, bardzo duży. W ciągu lat 1990 - 1998 saldo migracyjne wyniosło blisko 4500 osób. Do roku 1992 migranci napływali głównie do miasta, po tym roku także na tereny wiejskie, co związane było i jest, z rozwojem budownictwa mieszkaniowego, spółdzielczego (blokowego i domków o różnym standardzie), na terenie miasta, a potem budownictwa indywidualnego na obszarach wiejskich (głównie w Gruszczyńcu). Fala migrantów wiązała się zawsze z oddawaniem do użytku nowych mieszkań. A że kryzys mieszkaniowy dotknął i Swarzędz, przeto od 1995 roku obserwuje się wyraźne zmniejszenie napływu ludności do miasta, czego w pełni nie rekompensuje osiedlanie się osób z zewnątrz na terenach wiejskich. Od kilku lat ma zresztą miejsce wtórny obrót mieszkaniem, których relatywnie znacznie niższe niż w Poznaniu ceny, przyciągają migrantów.

W ten sposób Swarzędz w latach 90-tych wykazywał bardzo wysoką dynamikę rozwoju, nie tylko jedną z największych w Wielkopolsce ale także w kraju, choć nie ujawnił się żaden wyjątkowy czynnik tego rozwoju. Wręcz przeciwnie, trudności okresu transformacji boleśnie dotknęły największy zakład przemysłowy miasta - Swarzędzkie Fabryki Mebli oraz generalnie meblarstwo, w której to branży liczba zatrudnionych i produkcja drastycznie się obniżyły. Można z całą pewnością mówić o upadku meblarstwa.

W 1946 roku liczba ludności Swarzędza liczyła tylko 5,7 tys. osób, w 1960 - 9,5 tys., w 1970 - 12,1 tys., w 1980 - 14,8 tys., w 1990 - 22,8 tys., a w 1998 - 27,4 tys. osób.

Jak o tym już napisano, ludność gminy jest dość młoda. Największy odsetek mieszkańców

przypada na grupę wiekową 40 - 44 lata (9,64%). Na kolejnych miejscach są natomiast dwie grupy wiekowe ludzi młodych: 10 - 14 lat (9,07%) oraz 15 - 19 lat (9,04%).

Generalnie dominują osoby w średnim wieku (35 - 49 lat) oraz dzieci i młodzież w wieku szkolnym (10 - 19 lat), co pozwala mieszkańców uznać za społeczność prężną demograficznie.

Można więc przyjąć, że w ciągu najbliższych lat rozwój demograficzny gminy odbywać się będzie, tak jak dotychczas, drogą ruchu naturalnego i migracyjnego. Podstawowym regulatorem rozwoju będą: zamożność społeczeństwa oraz budownictwo mieszkaniowe i związany z nim rynek mieszkań, a zwłaszcza ich ceny. Do gminy przyciągać mogą migrantów ciągle oferowane, wyraźnie tańsze niż w Poznaniu mieszkania oraz relatywnie tanie działki budowlane. Napływ ludności do gminy przyhamować zaś może większa oferta, relatywnie tańszych niż obecnie, mieszkań w Poznaniu oraz poprawa sytuacji materialnej ludności kraju.

Wydaje się jednak że gmina Swarzędz nadal postrzegana będzie jako atrakcyjne miejsce zamieszkania, zwłaszcza przy uwzględnieniu bliskości Poznania oraz dość dogodnych (z wyjątkiem późnych godzin wieczornych i nocy) połączeń autobusowych. Będzie takim miejscem zamieszkania z całą pewnością po realizacji celów i programów strategicznego rozwoju.

W sytuacjach, w których rozwój demograficzny jednostek terytorialnych dokonuje się przede wszystkim w wyniku migracji, a z takim procesem mamy do czynienia w ostatnich latach w Swarzędzu, społeczność lokalna nie może stanowić ani monolitu ani zintegrowanej, choć zróżnicowanej wewnętrznie całości. Nie jest też względnie homogeniczna, kiedy składa się z ludności miejskiej i ludności wiejskiej, żyjących w odmiennych warunkach środowiska przyrodniczego i społeczno - ekonomicznego i borykających się z sobie tylko wiadomymi problemami.

Można przeto, wykorzystując opinię przedstawicieli tej społeczności (wyniki badań ankietowych), poprowadzić kilka linii podziału w obrębie społeczności swarzędzkiej, które nie sprzyjają integracji, a co za tym idzie, działaniom na rzecz rozwoju lokalnego.

Najbardziej widoczne i niekorzystnie oddziałujące linie podziału rozdzielają ludność:

- 1) miejską i wiejską,
- 2) miejscową i napływową,
- 3) mieszkającą w blokach spółdzielczych i mieszkających w mieszkaniach prywatnych,
- 4) mieszkającą w starych i nowych blokach spółdzielczych,
- 5) biedną i bogatą,
- 6) normalną i patologiczną.

Ciągle, choć w nowych warunkach społeczno - ustrojowych, funkcjonuje trudny do pojęcia, pochodzący jeszcze z minionego ustroju, podział na my (zwykli mieszkańcy) i oni (władza lokalna), utrwalany różnymi orientacjami politycznymi obu stron polskiej i lokalnej sceny politycznej oraz dążeniami do zdobycia względnie umocnienia władzy w terenie.

Ocena społeczności lokalnej (a właściwie wynikająca z ankiet autoocena) pozwala wskazać zarówno na pozytywne jak i negatywne cechy mieszkańców gminy.

Wśród cech pozytywnych wymienione są: pracowitość, gospodarność, zaradność, solidność, solidarność oraz aktywność. Wśród cech negatywnych natomiast: pijaństwo, chuligaństwo, wandalizm, złodziejstwo, obojętność, zazdrość i zawiść, puzerność oraz brak umiłowania porządku. Niektórych z tych cech negatywnych można doświadczyć na co dzień mieszkając lub bywając w Swarzędzu.

Za poważne problemy społeczne uważa się: chuligaństwo, wandalizm, złodziejstwo, alkoholizm oraz deprawację. Jako poważne, potencjalnie istniejące zagrożenie traktuje się narkomanię. Nie jest zaś dostrzegana przestępczość zorganizowana oraz prostytutcja, tak charakterystyczna dla miejscowości leżących na szlakach tranzytowych.

Dostrzegane są konflikty w społeczności lokalnej a wśród ich źródeł wymienia się przede wszystkim różnice majątkowe, klasowe oraz zróżnicowany dostęp do dóbr i usług wyższego rzędu.

Mieszkańcy gminy uważają siebie za zamożnych i opinię tę potwierdzają do pewnego stopnia dane statystyczne, jakkolwiek jest to zamożność średniego poziomu, na miarę polskich warunków i współczesnych czasów. Oznaką zamożności są w gminie: samochód osobowy i dom mieszkalny, a dalej mieszkanie własnościowe oraz własna firma. Może właśnie ze względu na wymienione powyżej dobra, poziom życia w gminie mieszkańcy uznają za średni, a nawet wysoki.

W gminie nie ma praktycznie bezrobocia, na co nie bez wpływu pozostaje poznański rynek pracy. Mimo tego, mieszkańcy Swarzędza, znając osobiście osoby pozostające bez pracy, artykułują konieczność walki z bezrobociem poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, co aktualnie posiada bardziej perspektywiczny, a może i „zapobiegawczy” sens. Wzrost poziomu bezrobocia w skali kraju, jaki zanotowano w ostatnich miesiącach jest jednak wystarczającym powodem do obaw w tym zakresie.

Bardzo źle jest oceniana aktywność społeczna mieszkańców oraz podstawowy czynnik kształtujący tę aktywność tj. poziom integracji społecznej. Mimo tej, generalnie złej oceny, dostrzega się jednak osoby, które na terenie gminy przejawiają swoją aktywność społeczną, posiadają w społeczności lokalnej większy lub mniejszy autorytet i które mogą mieć pozytywny wpływ na ożywienie aktywności społecznej. Są to przede wszystkim przedstawiciele miejscowej inteligencji: posłowie i radni, przedstawiciele władzy lokalnej (aktualni i byli), duchowni, nauczyciele, społecznicy. Personalnie wskazano na 24 osoby, których nazwisk się w tym miejscu nie wymienia.

Społeczność lokalna, zwłaszcza ludność w młodszym wieku jest dość dobrze wykształcona. Sens kształcenia dostrzega także młodzież pobierająca naukę w miejscowych szkołach ponadpodstawowych oraz placówkach edukacyjnych różnych szczebli w Poznaniu i jest to rzecz ważna dla przyszłości tej młodzieży oraz miasta i gminy. Nigdy w tej dziedzinie nie jest jednak tak dobrze, aby nie mogło być lepiej.

Przedstawiciele społeczności lokalnej dostrzegają jednak problemy młodzieży i za rzecz niezmiernie ważną uważają dobre jej wychowanie, wykształcenie oraz uaktywnienie w działaniach na rzecz gminy.

Dużą rolę w procesie integracji społeczności lokalnej, a także w wychowaniu młodzieży, kształtowaniu postaw patriotycznych i obywatelskich oraz wyborze właściwych systemów wartości, może odegrać kościół katolicki. Na terenie gminy jest 7 parafii kościoła rzymskokatolickiego, z tego 4 w Swarzędzu oraz w Kobylnicy, Wierzenicy i Uzarzewie.

Wydaje się, że społeczność gminy ciągle znajduje się w fazie dojrzewania i że dopiero za

kilka lat będzie ona bardziej zintegrowana, aktywna i silniej emocjonalnie związana miejscem zamieszkania. Wytworzą się i ujawnią jej charakterystyczne cechy i pozytywny stosunek do miejsca zamieszkania, które będzie można nazwać „swarzędzkością”, a co przyniesie, jak się wydaje, odpowiednie efekty w sferze ogólnospołecznej.

Infrastruktura techniczna i społeczna

Sieć infrastruktury technicznej gminy jest dobrze rozwinięta i co raz lepiej służy mieszkańcom i podmiotom gospodarczym.

Gmina leży na głównym szlaku komunikacyjnym Europy, biegnącym z Zachodu na Wschód. Dawna droga nr 2 Poznań - Warszawa (E-30) oraz inne drogi państwowe i gminne (101 km) tworzą dość spójną i funkcjonalną sieć komunikacyjną. Lepiej rozwinięte są drogi na kierunku Wschód - Zachód niżli Północ - Południe. Te ostatnie posiadają jednak przede wszystkim lokalne znaczenie.

Szczególnie ważna rola przypada drogom:

- (1) międzynarodowej drodze: Poznań - Swarzędz - Warszawa,
- (2) krajowej drodze: Poznań - Kobylnica- Gniezno - Gdańsk,
- (3) regionalnej, „łącznikowej” drodze: Kobylnica - Gruszczyn - Swarzędz - Garby - Tulce – Jaryszki, łączącej dwie drogi uprzednio wymienione z drogą z Poznania w kierunku Górnego Śląska i Łodzi oraz
- (4) lokalnej drodze: Paczkowo - Biskupice,
- (5) lokalnej drodze: Kobylnica - Wierzonka - Karłowice - Kicin,
- (6) lokalnej drodze: Swarzędz - Nowa Wieś - Kobylepole - Poznań.

Sieć dróg gminy wykorzystywana jest przez gminną publiczną komunikację autobusową (przedsiębiorstwo „Wiraz”), na którą składa się 7 dziennych linii autobusowych łączących Swarzędz z Poznaniem (Rondo Śródka) i ważniejszymi miejscowościami gminy oraz 1 linia nocna do Poznania. Wyśłużone, stare autobusy są sukcesywnie zastępowane nowymi (m. innymi marki „Volvo”). Przy tej okazji należy wspomnieć o bezpłatnych (finansowanych przez gminę) dowozach dzieci do szkół.

Przez gminę przebiegają dwie ważne linie kolejowe biegnące z:

- (1) Poznania do Warszawy,
- (2) Poznania do Bydgoszczy i Gdańska.

Na pierwszej z tych linii są dwie stacje kolejowe (Swarzędz, Paczkowo), podobnie zresztą jak i na drugiej (Ligowiec, Kobylnica). Stacje Kobylnica i Swarzędz mają dość dobrze rozwinięte torowiska i urządzenia techniczne (na stacji Kobylnica przeladowuje się np. kontenery). Jest jeszcze

jedna stacja: Nowa Wieś, wykorzystywana w ruchu towarowym oraz w ruchu pociągów służbowych PKP węzła poznańskiego.

Na terenie gminy, konkretnie w Ligowcu, znajduje się lotnisko sportowe Aeroklubu Poznańskiego.

Teren gminy przecinają trzy linie energetyczne wysokiego napięcia: (1) Pątnów - Czerwonak - 220 kV, (2) Września - Swarzędz - Poznań - 110 kV i (3) Swarzędz - Nagradowice - 110 kV. Rozprowadzenia energii elektrycznej dokonuje się za pośrednictwem rozdzielczej stacji transformatorowej w Swarzędzu - Jasiniu (110/15 kV). Stacja ta połączona jest liniami wysokiego napięcia 110 kV z stacjami w Poznaniu, Nagradowicach i Nekli, zaś rozprowadzenie energii elektrycznej na obszarze gminy dokonuje się za pomocą sieci średniego napięcia 15 kV.

Praktycznie wszystkie miejscowości gminy są zelektryfikowane, choć stanu zaopatrzenia gminy w energię elektryczną nie uważa się za bardzo dobry. Niezbędna jest modernizacja kilkunastu stacji rozdzielczych. Mimo tego, trudno jest mówić o barierze energetycznej rozwoju gminy.

Przez teren gminy przebiega gazociąg magistralny gazu ziemnego zaazotowanego: Krobia - Poznań - Piła oraz cztery odgałęzienia doprowadzające gaz ziemny do Poznania (2), Gniezna i Wrześni. W Zalasewie i Łowęcinie znajdują się dwie stacje redukcyjne wysokiego ciśnienia, podłączone do i zasilane z gazociągu Garki - Krobia - Poznań - Piła.

Gaz ziemny podłączony jest do gospodarstw domowych: Swarzędza, Zalasewa, Garbów, Łowęcina, Sarbinowa, Bogucina, Janikowa, Uzarzewa, Paczkowa, Skałowa i Sokolnik.

Gmina Swarzędz jest niemal w 100 % zwodociągowana. W każdej wsi znajduje się sieć wodociągowa, a jedynie pojedyncze zagrody, położone z dala od zwartej zabudowy wsi zaopatrują się w wodę z własnych studni. Dwa duże ujęcia wodne w Gruszczynie i Gortatowie stanowią podstawowe źródło zaopatrzenia w wodę nie tylko gminy ale i aglomeracji poznańskiej. Ponadto funkcjonuje kilka mniejszych wodociągów lokalnych w: Swarzędzu, Zalasewie, Jasiniu, Bogucinie, Janikowie, Kruszewni, Karłowicach, Wierzonce, Wierzenicy i Uzarzewie.

Sieć kanalizacyjna istnieje w zasadzie tylko w trzech miejscowościach: Swarzędzu, Kobylnicy i Gruszczynie, jednak trudno jest mówić o względnie pełnym ich skanalizowaniu. Odprowadzenie ścieków dokonuje się poprzez tzw. „kolektor swarzędzki” do ciągle budowanej oczyszczalni ścieków w Czerwonaku. Lokalne oczyszczalnie ścieków działają ponadto w: Uzarzewie, Karłowicach i Wierzonce. Sieci kanalizacyjne gminy są nieustannie rozbudowywane i jest to jedno z głównych zadań inwestycyjnych władz lokalnych.

Gmina nie posiada własnej oczyszczalni ścieków, jednak będzie podłączona do centralnej oczyszczalni miasta Poznania w Czerwonaku.

Z korzyścią dla mieszkańców gminy, na jej terenie konkurują ze sobą „Telekomunikacja Polska” i „Netia”, a efektem tej konkurencji jest znacznie większa niż w powiecie poznańskim, liczba abonentów telefonicznych odniesiona do liczby mieszkańców. Dynamicznie rozwija się sieć telefonii komórkowej. Co raz więcej podmiotów gospodarczych, placówek oświatowych, organizacji społecznych i osób prywatnych posiada dostęp do „Internetu”.

Ochronę przeciwpożarową sprawują trzy jednostki straży pożarnej: miejska w Swarzędzu oraz ochotnicze w Kobylnicy i Gruszczynie.

Gmina posiada dwa składowiska śmieci: stare w Swarzędzu, w poważnym stopniu zrekultywowane - i nowe - w Rabowicach oraz dobrze zorganizowany system odbioru i składowania odpadów.

Ponad 36 tys. mieszkańców gminy mieszka w ok. 10 tys. mieszkań o blisko 40 tys. izb. Oznacza to dość dobre warunki mieszkaniowe (nieco lepsze niżli średnio w powiecie) bowiem na 1 osobę przypada prawie 20 m² powierzchni mieszkalnej. Mimo tego sygnalizowany jest brak wystarczającej ilości mieszkań w gminie.

Substancję mieszkaniową cechuje duża różnorodność. Wiele jest bloków spółdzielczych, starych i nowszych. Liczne są osiedla domków jednorodzinnych. Coraz więcej jest domów prywatnych, w tym luksusowych willi i rezydencji. Jest też stara substancja mieszkaniowa z XIX i początków XX wieku.

Swarzędz przoduje wśród gmin powiatu poznańskiego w zakresie budownictwa mieszkaniowego. Rocznie oddaje się do użytku 120 - 150 mieszkań, a podobna sytuacja występuje jedynie w gminach Mosina i Czerwonak.

W gminie jest 8 szkół podstawowych (5 w Swarzędzu, w tym 2 z klasami specjalnymi) oraz w Kobylnicy, Paczkowie i Wierzonce. Swarzędzka szkoła podstawowa nr 5 posiada filię w Zalasewie. Do szkół podstawowych uczęszcza ponad 4300 dzieci, a naukę prowadzi blisko 330 nauczycieli.

Są też trzy gimnazja (wszystkie w Swarzędzu), do których w roku szkolnym 1999/2000 uczęszczało 620 uczniów i w których nauczało 75 nauczycieli.

W gminie jest 6 przedszkoli (5 w Swarzędzu i 1 w Kobylnicy), gdzie pod opieką 41 nauczycieli przebywa ponad 500 dzieci.

W 7 bibliotekach znajduje się ponad 105 tys. książek. Rocznie wypożycza się 178 tys. książek, co na 1 czytelnika daje sumę blisko 24 książki/rok. Jest to wysoki wskaźnik, wyższy niż przeciętnie w powiecie. W szkołach znajdują się ponadto biblioteki szkolne.

Działalność kulturalną ogniskuje swarzędzki „Ośrodek Kultury”, w ramach którego działa wiele sekcji artystycznych (muzyczne, plastyczne, teatralne, filmowe, regionalne) i który patronuje wielu innym organizacjom działalności kulturalnej. Sala ośrodka jest miejscem odbywania się różnego rodzaju imprez kulturalnych, artystycznych i rozrywkowych, spotkań okolicznościowych, uroczystości, konkursów itp. Wiele imprez organizuje się w plenerze. W Zalasewie czynna jest świetlica wiejska.

Personel gminnej służby zdrowia w 1999 roku stanowiło: 15 lekarzy, 13 dentystów, 41 pielęgniarek oraz 5 położnych. Warunki obsługi ludności teoretycznie należały do najgorszych w powiecie. Należy jednak pamiętać, że ochrona zdrowia jest tą kategorią potrzeb, którą mieszkańcy gminy zaspokajają w Poznaniu.

Trudne warunki okresu transformacji spowodowały materialne rozwarstwienie społeczne. Obok ludzi bardzo bogatych istnieje liczna rzesza osób biednych, także w gminie Swarzędz. Tym ostatnim ludziom z pomocą śpieszy Ośrodek Pomocy Społecznej, przyznając renty socjalne, różnego rodzaju zasiłki stałe i okresowe, zasiłki macierzyńskie, rodzinne i pielęgnacyjne oraz zasiłki kombatanckie. Udziela się schronienia bezdomnym, organizuje posiłki, dokonuje zakupu ubrania, opału, lekarstw, wspiera osoby chore i stare. Ośrodek służy pomocą rodzinom rozbitym i dotkniętym alkoholizmem. Pomoc społeczną świadczy i działalność opiekuńczo - charytatywną prowadzi wiele innych organizacji społecznych, a także Kościół. Szacuje się, że blisko 900 rodzin w gminie posiada bardzo złe, materialne warunki życia i żyje w ubóstwie.

Gospodarka

W strukturze gospodarki gminy Swarzędz znaczącą rolę odgrywają trzy dziedziny: przemysł, usługi oraz rolnictwo. Jednocześnie gospodarka gminy podlega w okresie transformacji społeczno-gospodarczej radykalnym zmianom.

Praktycznie nie istnieje dziś kolos gospodarczy PRL - u, główny zakład przemysłowy gminy, wielozakładowe przedsiębiorstwo produkcji meblarskiej „Swarzędzkie Fabryki Mebli”, które mimo wielu prób i różnego rodzaju eksperymentów organizacyjnych nie było w stanie zaadoptować się do nowych warunków gospodarki rynkowej i praktycznie upadło. Trudności przeżywa też rzemiosło meblarskie, na którego wyroby popyt, z różnych zresztą względów się obniżył.

Przemysł nie stracił jednak relatywnie na znaczeniu bowiem powstało kilka nowych zakładów (głównie z kapitałem zagranicznym) podtrzymujących znaczenie tego działu gospodarki. Podjęto produkcję akcesoriów meblarskich, profili okiennych, cegły ozdobnej i kostki brukowej oraz materiałów biurowych. Działa firma komputerowa oraz nowoczesna rozlewnia gazu propan - butan. Działalność gospodarczą prowadzą nadal zakłady pierzarskie, fabryka armatur oraz zakład przeróbki złomu. Meblarstwo odżyło w nowym asortymencie mebli, zarówno do mieszkań (meble dla pokoi dziecięcych - firma „VOX” w Janikowie) jak i dla biur (firma „Spiral” w Swarzędzu). Jako specyficzna dla gminy działalność pojawiła się logistyka wraz z obsługą transportową. Powstały liczne magazyny, hurtownie i składy.

Dynamicznie rozwijają się handel i usługi. Do nowoczesnego i ciągle rozbudowywanego centrum handlowego ETC przyjeżdża każdego dnia wielu kupujących, w tym także mieszkańców Poznania. Coraz większego znaczenia nabiera handel hurtowy.

Kryzys przechodzi rolnictwo. Prywatne gospodarstwa rolne (58% użytków rolnych) , przy znanych trudnościach krajowych, wegetują. Rozwojowi produkcji rolnej nie sprzyjają nie najlepsze gleby oraz rozdrobnienie gruntów ornych. Zarejestrowanych jest ponad 400 indywidualnych gospodarstw rolnych, których średnia wielkość wynosi ok. 9,5 ha. Najwięcej gospodarstw rolnych jest na terenie wsi: Zalasewo, Gortatowo, Jasiń i Paczkowo. Wiele użytków rolnych przeznacza się na cele budownictwa mieszkaniowego oraz pod inwestycje. Na terenie gminy funkcjonowały kiedyś PGR - y (Uzarszewo, Karłowice, Wierzonka) oraz inne gospodarstwa rolne sektora państwowego (Wierzenica, Bogucin). Dziś gospodarstwa te są we władaniu Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa lub w rękach prywatnych, a proces prywatyzacji i restrukturyzacji rolnictwa prowadzony jest ze zmiennym szczęściem i różnym skutkiem. Są też dwie spółdzielnie produkcyjne (Paczkowo, Kruszewnia).

Na terenie gminy znajduje się 6815 tys. ha użytków rolnych z czego 6157 tys. ha stanowią grunty orne. Dominuje uprawa zbóż i mieszanek zbożowych, jednak trudno uznać to za specjalizację. Uprawia się jeszcze ziemniaki, buraki cukrowe oraz rzepak i rzepik. Zarówno plony zbóż jak i ziemniaków są niższe niż przeciętnie w powiecie poznańskim. Hodowla zwierząt gospodarskich nie odgrywa większej roli, jakkolwiek znacznie bardziej rozwinięta jest hodowla trzody niżli bydła. Pewną rolę odgrywa hodowla ryb.

Ponad 2,6 tys. mieszkańców gminy wykonuje pracę zawodową. Daje to średni wskaźnik aktywności zawodowej (239 os./ 1000 mieszk.). W żadnej gminie powiatu poznańskiego nie pracuje tyle osób. Najwięcej osób pracuje w usługach (42,5%) a następnie w przemyśle (39%).

Działalność gospodarczą prowadzi blisko 4,2 tys. podmiotów gospodarczych, w tym zaledwie ok. 30 w sektorze publicznym. Najwięcej jest prywatnych firm osób fizycznych (3522). Działa też ponad 50 spółek z kapitałem zagranicznym. W dobrze gospodarczo rozwiniętych gminach Mosina i

Tarnowo Podgórne jest niespełna 50% tej ilości podmiotów gospodarczych, co w gminie Swarzędz. Corocznie działalność gospodarczą podejmuje kilkaset firm i mniej więcej tyle samo działalność taką kończy. Są to niemal wyłącznie małe firmy prywatne.

W świetle zachodzących procesów inwestycyjnych oraz zainteresowania inwestorów zakupem ziemi w gminie Swarzędz, zwłaszcza w bliskości miasta, można mówić o dobrej koniunkturze gospodarczej i optymistycznych prognozach na przyszłość.

Położenie gminy i jej atrakcyjność dla podmiotów gospodarczych są wielkim jej zasobem. Zasobu tego nie można zmarnować prowadząc nieracjonalną i nieselektywną politykę lokalizacyjną oraz inwestycyjną. Rany po upadku meblarstwa zostały, jak się wydaje, zaleczone. Jest zatem czas na selektywny wybór inwestorów, głównie wnoszących postęp naukowy i technologiczny, oferujących dobre zarobki i świadczenia na rzecz gminy oraz przyjazne dla środowiska technologie. Inwestorów, którzy będą w stanie uruchomić na miejscu procesy o charakterze mnożnikowym.

Gmina nie należy do bogatych, biorąc pod uwagę budżet odniesiony do liczby mieszkańców. Wielkości dochodów i wydatków budżetowych w stosunku do liczby mieszkańców są niższe od wartości dla powiatu i stanowią zaledwie 50% kwot jakimi dysponują np. gminy Tarnowo Podgórne czy Kleszczewo. A że środki budżetowe są jednym z czynników rozwoju lokalnego, przeto wzmocnienie budżetu rysuje się jako problem o strategicznym znaczeniu.

Mimo tych niekorzystnych wskaźników gminę uważa się za dość bogatą, a o jej bogactwie decydują: położenie, walory środowiska, mieszkańcy, zainwestowanie oraz podmioty gospodarcze.

Układ osadniczy

Ludność gminy Swarzędz mieszka w 21 jednostkach osadniczych o statucie miasta lub wsi sołectkiej. Jak to już napisano, zdecydowana większość - 27,4 tys. (blisko 76%) mieszka w ośrodku gminnym. Do większych miejscowości w gminie należą: Kobylnica (1260 osób), Paczkowo (1034 osób), Bogucin (958 osób) oraz Jasin (823 osoby).

W trzech miejscowościach poniżej 100 mieszkańców zamieszkują 122 osoby, w trzech miejscowościach o liczbie mieszkańców 101 - 200 zamieszkuje 361 osób, w siedmiu miejscowościach o liczbie ludności 200 - 500 mieszkają 2283 osoby, w pięciu miejscowościach o liczbie mieszkańców 501 - 1000 mieszkańców - 3629 osób oraz w trzech miejscowościach o liczbie mieszkańców większej niż 1000 mieszka 29665 osób (w tym w Swarzędzu 27 371 osób).

Wyraźna koncentracja ludności w Swarzędzu nie sprzyja wykształceniu się zhierarchizowanego, lokalnego układu osadniczego. Wykształceniu się takiego układu nie sprzyja także silne oddziaływanie na jednostki osadnicze gminy Poznania (w mniejszym stopniu Swarzędza). Konsekwencją tego stanu są wsie, w których nie ma podstawowych placówek obsługi ludności, bowiem funkcje te wypełnia zarówno ośrodek wojewódzki (Poznań) jak i ośrodek gminny (Swarzędz).

Do takich miejscowości należą:

- 1) Janikowo i Bogucin, silnie powiązane z Poznaniem,
- 2) Jasin i Zalasewo, będące w zasadzie przedmieściami Swarzędza oraz,

3) Gruszczyn, będący silnie zabudowywaną strefą przejścia między Swarzędzem a Kobylnicą.

Analiza struktury funkcjonalnej 22 jednostek osadniczych pozwala wyróżnić 4 poziomy hierarchiczne tej struktury.

Są to:

- (1) ośrodek gminy - Swarzędz,
- (2) wsie podstawowe dobrze wyposażone: Kobylnica, Paczkowo i Wierzonka,
- (3) pozostałe wsie podstawowe: Garby, Karłowice, Łowęcin, Gortatowo, Uzarzewo, Wierzenica, Zalasewo i specyficzne: Bogucin, Gruszczyn, Janikowo i Jasin,
- (4) pozostałe jednostki osadnicze: Kruszewnia, Katarzynki, Rabowice, Sarbinowo, Puszczykowo- Zaborze oraz Sokolniki.

Oceniając sprawę generalnie, podstawowe funkcje związane z zaspokojeniem potrzeb zbiorowych mieszkańców gminy realizowane są w Swarzędzu, w mniejszym stopniu w Kobylnicy, Paczkowie i Wierzonce oraz, co jest oczywiste w obliczu bliskości, w Poznaniu.

Wydaje się, że dla przestrzennego rozwoju i zróżnicowania układu osadniczego, a także dla lepszego jego zrównoważenia, należałoby doprowadzić do lokalizacji pewnych placówek zaspokojenia zbiorowych potrzeb społeczności lokalnych w Sarbinowie. Nie będzie to łatwe z uwagi na zbyt małą liczbę ludności zamieszkującej tę jednostkę osadniczą oraz wschodnią część gminy.

Nic nie wskazuje na to, aby układ osadniczy gminy mógł ulec zmianie w ciągu najbliższych lat. Bardzo prawdopodobne będzie to, że nadal postępować będzie koncentracja ludności w Swarzędzu i najbliższej jego strefie. Większą szansę rozwojową posiadać będą wsie położone przy drodze Poznań – Swarzędz - Września, Poznań - Kobylnica - Gniezno i Swarzędz - Kobylnica.

Wielką niewiadomą jest rozwój gminy związany z autostradą przechodzącą nieco na południe od jej obszaru. Przy sprzyjających okolicznościach, autostrada może być dodatkowym czynnikiem lokalizacji nowych inwestycji przemysłowych, magazynowo - składowych, komunikacyjnych, handlowo - usługowych, w mniejszym stopniu mieszkaniowych. Trudno jednak dziś, przy poważnym opóźnieniu w realizacji krajowego programu budowy autostrad i obserwowanych tendencjach lokalizacyjnych, prognozować możliwe do osiągnięcia efekty.

Czynniki i ograniczenia rozwoju

W świetle dokonanej oceny stanu istniejącego wyodrębnić można, tkwiące w lokalnym środowisku gminy Swarzędz czynniki i ograniczenia rozwoju oraz wskazać na zewnętrzne uwarunkowania rozwoju.

Tradycyjnie, w opracowaniach o charakterze strategicznym, te pierwsze nazywa się silnymi i słabymi stronami gminy, natomiast te drugie, szansami i zagrożeniami.

Silnymi stronami gminy są, ponad wszelką wątpliwość:

- 1) Położenie gminy na głównym europejskim szlaku komunikacyjnym, w aglomeracji poznańskiej, w bliskości ośrodka o funkcjach ponadregionalnych,*
- 2) silne związki z Poznaniem dotyczące sfery społecznej, gospodarczej i ekologicznej, poparte dobrą dostępnością przestrzenną i czasową obu ośrodków,*
- 3) komplementarność funkcji miasta Swarzędza względem funkcji miasta Poznania, zwłaszcza w zakresie mieszkalnictwa, handlu detalicznego i hurtowego, transportu,*
- 4) rozwinięte powiązania kooperacyjne z Poznaniem,*
- 5) dobrze rozwinięta sieć dróg kołowych,*
- 6) dość duży potencjał demograficzny i gospodarczy,*
- 7) zróżnicowana struktura gospodarcza,*
- 8) dość dobrze wykształcona, stosunkowo młoda i dynamiczna ludność,*
- 9) tereny możliwe do zagospodarowania,*
- 10) tradycje rzemieślnicze,*
- 11) walory środowiskowe, ważne z punktu widzenia turystyki i rekreacji,*
- 12) tradycje kulturalne i sportowe,*
- 13) osiągnięcia w dziedzinie dobrze pojętych działań ogólnospołecznych.*

Do słabych stron gminy należą przede wszystkim:

- 1) niski poziom integracji społecznej i utrzymujące się podziały społeczności lokalnej,*
- 2) chuligaństwo, wandalizm, pijaństwo i złodziejstwo oraz związany z tym brak poczucia bezpieczeństwa,*
- 3) nie najlepszy stan środowiska przyrodniczego, a szczególnie zły środowiska wodnego,*
- 4) ograniczona spójność przestrzenna gminy spowodowana rozcięciem miasta i gminy europejskimi drogami komunikacyjnymi (linia kolejowa i szosa),*

- 5) duże natężenie ruchu pojazdów mechanicznych, niekorzystne dla funkcjonowania miasta i zdrowia mieszkańców,*
- 6) niedorozwój infrastruktury technicznej, zwłaszcza poprawiającej jakość środowiska przyrodniczego,*
- 7) zbyt mały stopień przygotowania terenów na cele inwestycji, zarówno produkcyjno – usługowych jak i mieszkaniowych,*
- 8) brak lokalnego kapitału inwestycyjnego,*
- 9) brak znaczących gospodarczo, ważnych zasobów surowców mineralnych.*

Szansa rozwoju społeczno – gospodarczego gminy tkwi natomiast w:

- 1) utrzymaniu się wysokiego tempa rozwoju gospodarczego kraju,*
- 2) pomyślności Poznania, jako metropolii krajowego znaczenia i dalszym rozwoju miasta,*
- 3) sprawnym i szybkim wybudowaniu autostrady,*
- 4) napływie do Polski, poważnego kapitału inwestycyjnego,*
- 5) rychłym włączeniu Polski w skład członków Unii Europejskiej,*
- 6) pozyskaniu przez gminę środków pomocowych i przedakcesyjnych,*
- 7) aktywności władz w dziedzinie promocji i marketingu gminy,*
- 8) współpracy z Poznaniem i okolicznymi gminami,*
- 9) rozwiązaniu problemów środowiskowych,*
- 10) podniesieniu się poziomu życia mieszkańców*

Zagrożeniami rozwoju gminy i pomyślności bytu mieszkańców zaś mogą być:

- 1) pogłębianie się, ostatnio wyraźnie zarysowujących się niekorzystnych tendencji i procesów w gospodarce oraz spadek jej dynamiki(dalszy wzrost bezrobocia, nieopanowanie inflacji, nikły postęp techniczny i technologiczny),*
- 2) występowanie niekorzystnych zdarzeń, procesów i klęsk żywiołowych (choroba BSD, pryszczycza, powodzie, wichury),*

- 3) anomalie klimatyczne i perturbacje pogodowe,*
- 4) odpływ z Polski kapitału zagranicznego,*
- 5) brak stabilności politycznej w Polsce i na świecie,*
- 6) niekorzystne efekty procesu globalizacji,*
- 7) kryzys w gospodarce światowej,*
- 8) negatywne oddziaływania obcych wzorców zachowań społecznych, kultury masowej oraz patologizacja życia*

Oczywiście jako zagrożenia występować także będzie brak czy niewystąpienie, uprzednio opisanych, szans rozwojowych.

Pewien wpływ na rozwój gminy mieć także będzie polityka regionalna państwa, zwłaszcza zaś miejsce i rola Wielkopolski, Poznania, powiatu poznańskiego i gminy w układzie społeczno – gospodarczym kraju. Aktualnie zarysowujące się tendencje nie są dobrą podstawą do formułowania optymistycznych prognoz na przyszłość.

**Strategia rozwoju
społeczno - gospodarczego
gminy Swarzędz
„Swarzędz 2010”**

Czym jest strategia rozwoju gminy

Przedkładana do realizacji strategia rozwoju społeczno - gospodarczego gminy Swarzędz jest:

- strategią mieszkańców, bowiem wpływ na jej kształt i charakter posiadali mieszkańcy gminy wypełniający ankietę oraz biorący udział w debatach problemowych oraz w inny sposób przekazujący swoje opinie i sugestie,

- strategią dla mieszkańców, ponieważ podstawowym celem jej realizacji będzie podniesienie na wyższy poziom warunków i standardu życia w gminie,

- wyzwaniem dla mieszkańców, gdyż osiągnięcie zakładanych celów wymagać będzie pełnej mobilizacji społecznej oraz pobudzenia aktywności do działania, wszystkich mieszkańców,

- zadaniem dla mieszkańców, bowiem w realizacji strategii uczestniczyć muszą z odpowiednią inicjatywą i wkładem wszystkie osoby zamieszkujące i prowadzące na terenie gminy swoją działalność, a więc mieszkańcy, władze samorządowe oraz lokalne podmioty gospodarcze.

- programem równoważenia rozwoju w układach: przyroda - człowiek - gospodarka, miasto - obszary wiejskie, produkcja - usługi, gospodarka - warunki życia oraz równoważenia struktur przestrzennych, gdyż tylko takie układy gwarantują harmonię rozwoju, eliminację konfliktów oraz ład przestrzenny,

- programem dynamicznym, bowiem w wyniku realizacji strategii osiągnie się, właściwą rozwijającym się jednostkom terytorialnym, dynamikę rozwoju gminy w podstawowych dziedzinach jej gospodarki i życia społecznego,

- programem otwartym na wszelkiego rodzaju sensowne i uzasadnione zmiany,

gdź będą istniały warunki wprowadzania koniecznych uzupełnień i zmian, stosownie do zmieniających się warunków wewnętrznych i zewnętrznych,

- programem całościowym i realnym, ponieważ uwzględni podstawowe dziedziny życia społeczno - gospodarczego gminy i prowadzić będzie do rozwiązania właściwych tym dziedzinom problemów, przy uwzględnieniu realiów chwili obecnej i najbardziej prawdopodobnej sytuacji w przyszłości.

Misja strategii

W wyniku realizacji strategii rozwoju społeczno - gospodarczego, w pierwszej dekadzie XXI wieku gmina Swarzędz będzie:

Dynamiczną gminą aglomeracji poznańskiej, atrakcyjnym miejscem zamieszkania, pracy i wypoczynku

i sformułowanie to uznać można za misję rozwoju gminy.

Zapisana powyżej misja oznacza, że rozwój społeczno - gospodarczy gminy Swarzędz wiązany będzie ściśle z funkcjami tej gminy w aglomeracji Poznania, jednej z głównych polskich metropolii, ośrodka aspirującego do funkcji metropolitalnych subkontynentalnego zasięgu oddziaływania.

Rozwój ten posiadać jednocześnie będzie swoją lokalną specyfikę, wynikającą nie tylko z miejscowych czynników, ale także lokalnych ograniczeń rozwoju. Będzie to jednocześnie rozwój dynamiczny, a zatem progresywny, zarówno w sferze gospodarczej i społecznej, jak i ekologicznej.

Właściwie ustalone proporcje pomiędzy środowiskiem przyrodniczym, gospodarczym i społecznym, tworzące interakcyjny układ dążący do trwałej równowagi tworzących go elementów, sprawią, że gmina będzie atrakcyjnym miejscem zamieszkania. Funkcje mieszkaniowe już dziś określają specyfikę miasta, wkrótce określać będą także specyfikę niektórych obszarów wiejskich, a w końcu całej gminy.

Pozyskanie nowych, poważnych, ale i drobnych inwestorów zaowocuje przyrostem nowych miejsc pracy, dzięki którym gmina stanie się atrakcyjnym miejscem pracy w różnych dziedzinach życia społeczno - gospodarczego.

Poprawa zaś relacji ekologicznych, zwłaszcza na obszarach atrakcyjnych ze względu na warunki przyrodnicze sprawi i to, że w sąsiedztwie miejsc zamieszkania i pracy będą istnieć warunki umożliwiające wypoczynek w zróżnicowanych jego formach.

W ten sposób osiągnięty zostanie niemal modelowy, zrównoważony układ

przestrzenno - strukturalny, a zatem układ uznawany aktualnie za najbardziej korzystny dla rozwoju fizycznego, duchowego i ekonomicznego społeczności lokalnej.

Wizja miasta i gminy Swarzędz

Realizacja celów strategicznych sprawi zatem, że gmina Swarzędz będzie:

dynamiczną jednostką terytorialną

*

wysokiej jakości, lokalnym środowiskiem życia mieszkańców

*

**zharmonizowanym układem: przyrodniczo - społeczno –
gospodarczym**

*

jednostką terytorialną zamożną pracowitością

i odpowiedzialnością mieszkańców

oraz przedsiębiorczością i gospodarnością

podmiotów gospodarczych

*

strukturą przestrzenno - funkcjonalną oferującą wysoki poziom życia i

standard obsługi oraz gwarantującą bezpieczeństwo

osobiste

*

jednostką świadomie i szybko reagującą na wyzwania czasu, zwłaszcza przemiany okresu poindustrialnego.

Strategiczne cele rozwoju gminy

Strategia, jak to już napisano, nie rozwiąże wszystkich problemów życia społeczno - gospodarczego gminy. Powinna jednak wskazać główne kierunki i możliwe, efektywne oraz najbardziej korzystne dla mieszkańców drogi jej rozwoju. Powinna jednak przede wszystkim sformułować cele, których realizacja doprowadzi do uzyskania stanu zapisanego w wizji.

W teorii gospodarki regionalnej i lokalnej przyjmuje się, że podstawowym celem funkcjonowania lokalnych, terytorialnych systemów społecznych powinna być funkcjonalność oraz wysoka jakość lokalnego środowiska. W ramach tego środowiska powinno mieć miejsce możliwie najbardziej pełne zaspokojenie potrzeb społecznych mieszkańców.

W układzie gminnym bilansować się powinny wszystkie podstawowe potrzeby związane z funkcjonowaniem gospodarstw domowych i istniejące możliwości ich zaspokojenia, zwłaszcza w zakresie: pracy, oświaty, kultury, ochrony zdrowia oraz wypoczynku codziennego i sobotnio - niedzielного. Może tylko bliskość Poznania sprawia, że lokalny rynek pracy bilansować należy przy uwzględnieniu Poznania, jako miejsca pracy bardzo wielu mieszkańców gminy Swarzędz.

Wysoka jakość środowiska oznacza także zdrowe środowisko i to nie tylko przyrodnicze, ale także społeczne. Tylko takie środowisko zagwarantuje mieszkańcom bezpieczeństwo ekologiczne oraz osobiste.

Główne cele strategicznego rozwoju

Cel 1:

Zdecydowana poprawa stanu bezpieczeństwa mieszkańców miasta i gminy oraz podniesienie na wyższy poziom estetyki i czystości miasta

Gmina musi być przyjaznym dla mieszkańców, lokalnym środowiskiem życia. Oznacza to, że musi gwarantować swoim mieszkańcom bezpieczeństwo osobiste każdego rodzaju. Żaden mieszkaniec miasta i terenów wiejskich nie może być przeto narażony za niebezpieczeństwo i poniesienie uszczerbku na zdrowiu i życiu. Musi być pewien, że bezpieczny jest jego dom oraz dorobek życia. Musi po prostu czuć się bezpieczny na ulicy, w pracy i w domu. Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców gminy jest zadaniem najważniejszym. Nieustanny strach i obawa o bezpieczeństwo własne i osób najbliższych nie może paraliżować życia społecznego i życia każdego z mieszkańców, nie może być realnym zagrożeniem, tak jak to ma miejsce w chwili obecnej.

Jako lokalne środowisko życia, gmina musi być obszarem czystym i estetycznym. Tylko w takim środowisku chce się żyć i pracować. Tylko w środowisku wolnym od brudu i wszelkiej brzydoty, takim gdzie panuje porządek, piękno oraz ład przestrzenny, chce się i można prawdziwie wypoczywać.

Cel 2:

**Możliwie pełna integracja mieszkańców prowadząca do
przewycięzenie konfliktów i napięć, identyfikowania się
mieszkańców miejscem zamieszkania, powszechnego udziału
w rozwiązywaniu miejscowych problemów i kształtowania
własnej ekonomicznej pomyślności, a także do podejmowania działań
w duchu solidarności ogólnospołecznej**

Niekwestionowanym źródłem sukcesów w rozwoju lokalnym oraz płaszczyzną kształtowania właściwych relacji społecznych w miejscu zamieszkania jest zintegrowana i aktywna społeczność lokalna. Nic lepiej nie spaja społeczności lokalnych jak wzajemne zrozumienie, szacunek, przyjaźń czy wspólny cel działania. Tylko zintegrowana i dobrze się rozumiejąca społeczność lokalna wolna będzie od konfliktów i napięć, których źródłem jest zazdrość, zawiść czy wreszcie zwykły brak wzajemnego zrozumienia. Mieszkańcy gminy muszą się poczuć gospodarzami w miejscu swojego zamieszkania. Muszą jednocześnie zrozumieć, że miejsce tego zamieszkania jest dobrem wspólnym, o które należy się właściwie troszczyć i o stan którego należy zadbać. O nic nie dbamy lepiej jak o to, co jest nasze. Należy przeto gminę traktować jako coś bardzo osobistego, jako swoją małą ojczyznę. Zasada "działając indywidualnie gospodarujemy wspólnie" powinna na trwałe zakorzenić się w myślach i czynach mieszkańców gminy. Wzajemny szacunek, wzajemne zrozumienie oraz wynikające z tego wspólne działania stanowią niezmiernie ważne źródło efektów rozwojowych, które składają się będą na pomyślność mieszkańców gminy.

W podejmowanych działaniach nie powinno zabraknąć pamięci i troski o tych, którzy nie mogą sobie sami poradzić ze swoimi słabościami, nieszczęściem czy przeciwnościami losu. Działania w tzw. sferze solidarności ogólnospołecznej, obejmującej osoby chore, niepełnosprawne, upośledzone, samotne, stare, popadłe w nałóg czy wciągnięte w procesy i struktury patologiczne i wszystkie te, które nie mogą sobie poradzić same, powinny stanowić przedmiot szczególnej troski i działań swoich współmieszkańców.

Cel 3:

Kształtowanie postaw patriotycznych i obywatelskich młodego pokolenia oraz podejmowanie działań na rzecz zagwarantowania wysokiego poziomu wykształcenia młodzieży oraz jej zdrowia fizycznego, psychicznego i moralnego

Czasy, w jakich żyjemy są okresem kryzysu wszelkich wartości. Zatarła się różnica między dobrem a złem, między prawdą a fałszem, między tym co uczciwe i szlachetne, a tym co złe i niemoralne. Na wartości straciły także takie pojęcia czy wartości jak: ojczyzna, patriotyzm, dobro wspólne lub działania szlachetne. Dla wielu najmłodszych obywateli kraju, patriotyzm jest pojęciem niczego nie mówiącym i nic nie znaczącym, a szlachetność działań w imię dobra wspólnego, symbolem głupoty czy niedzisiejszości. Wszystko to sprawia, że rozwój młodego pokolenia następuje nie zawsze najbardziej wskazaną drogą, że miejsce właściwych postaw: szacunku, roztropności, taktu i umiaru, rozważli i odpowiedzialności, zastępuje agresja, wandalizm, grubiaństwo, chuligaństwo, a nawet zbrodnia.

Do rangi pierwszoplanowego problemu urasta zatem troska o młode pokolenie, o właściwe jego wychowanie i przygotowanie do życia, o odpowiednie wykształcenie, o dobre zdrowie

fizyczne i psychiczne, o obudzenie uśpionej wrażliwości, szlachetności, umiłowania dobra, piękna, o wskrzeszenie uczuć i postaw patriotycznych.

Nadchodzące czasy nie są łatwe, a na młodego człowieka czeka wiele niebezpieczeństw mogących go sprowadzić na dno moralne i egzystencjalne lub doprowadzić do tragicznego końca. Z tych to względów wychowanie młodego pokolenia do mądrości, dobra, szlachetności, miłości i odpowiedzialności jest tak bardzo ważne, zwłaszcza w lokalnym środowisku. W środowisku które kształtuje charaktery i postawy młodych swoich przedstawicieli i które odbiera efekty „młodzieży chowania”.

Cel 4:

Zapewnienie mieszkańcom gminy możliwie najwyższego poziomu obsługi i najlepszych warunków życia wraz z zagwarantowaniem trwałego bezpieczeństwa ekonomicznego, społecznego i ekologicznego.

Funkcjonalny i efektywny lokalny system infrastruktury technicznej i społecznej zagwarantuje mieszkańcom gminy europejski standard cywilizacyjny

Niekwestionowany jest taki punkt widzenia, który zakłada, że w lokalnym środowisku życia, a takim środowiskiem jest gmina, powinny zostać zaspokojone i to na możliwie najwyższym poziomie, podstawowe potrzeby społeczności lokalnych. To właśnie dlatego przyjmuje się takie modele rozwoju gminy, które prowadzą do ukształtowania zrównoważonego i efektywnego układu przyrodniczo - społeczno - gospodarczego. Układu, którego organizacja, struktura i funkcjonowanie zapewniają możliwie najlepsze warunki życia.

Takie zaś warunki życia oznaczają czyste i estetyczne środowisko przyrodnicze, możliwość podjęcia pracy w różnych dziedzinach życia gospodarczego oraz w różnym charakterze, wysoki poziom konsumpcji indywidualnej i zbiorowej, dobrą dostępność dóbr i usług oraz warunki rozwoju duchowego i fizycznego. Dobre warunki życia, jakie powinny obejmować, czy których powinien doświadczać ogół mieszkańców miasta i wsi gminy, traktować zaś można jako zapewnienie trwałego bezpieczeństwa ekologicznego, społecznego i ekonomicznego oraz standardu cywilizacyjnego, jaki jest charakterystyczny dla współczesnych europejskich demokracji.

Cel 5.

Doprowadzenie do wielofunkcyjnego rozwoju gminy opartego na wykorzystaniu lokalnych zasobów rozwojowych i położenia geograficznego oraz związanego z bliskością metropolii poznańskiej prowadzącego do trwałej równowagi środowiska: przyrodniczego, społecznego i gospodarczego

W rozwoju społeczno - gospodarczym gminy wykorzystać należy wszelkie możliwe czynniki i uwarunkowania rozwoju, zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne. Chodzi więc przede wszystkim o wykorzystanie miejscowych zasobów rozwojowych, w tym przede wszystkim: ziemi, zainwestowania infrastrukturalnego, posiadanego majątku, ludności z jej kwalifikacjami i pozytywnymi cechami charakteru, istniejącego potencjału gospodarczego oraz wysokiego poziomu zurbanizowania i zagospodarowania przestrzennego. Nie można ponadto ignorować tak ważkich czynników rozwoju, jakimi są: bliskość Poznania i możliwość rozwoju współpracy o charakterze komplementarnym lub kooperacyjnym oraz położenie miasta i gminy w centralnej części kraju i do tego przy głównym europejskim szlaku komunikacyjnym. Występujące czynniki i uwarunkowania rozwoju są tego typu, że sprzyjać będą kształtowaniu rozwoju zrównoważonego, nie tylko w relacjach: przyroda - człowiek – gospodarka, ale także w ramach elementów składających się na podsystem przyrody, społeczeństwa i gospodarki. Sprzyjać będą także równoważeniu rozwoju w wymiarze przestrzennym, bardzo klarownym bowiem obejmującym z jednej strony miasto Swarzędz, a z drugiej strony tereny wiejskie gminy.

Cel 6:

Otwarcie gminy dla poważnych inwestorów i podjęcie działań prowadzących do ich pozyskania, dających w efekcie powiększenie potencjału gospodarczego gminy, a przez nowe miejsca pracy, tworzącego silniejsze powiązania mieszkańców z miejscem zamieszkania

W obecnych czasach rozwój oznacza nowoczesność, postęp techniczny i technologiczny, innowacyjność, konkurencyjność, efektywność i wiele podobnych, pozytywnie odbieranych cech. W oczekiwaniach społecznych rozwój to nowe miejsca pracy, godziwe zarobki oraz dobre warunki życia.

Trudno jest jednak mówić o takim rozwoju bez uruchomienia niezbędnego procesu, jakim jest proces inwestycyjny. Nie ma dziś rozwoju bez inwestowania i dlatego czynić trzeba wszystko, aby zachęcić inwestorów do lokowania kapitału na terenie gminy Swarzędz.

Gmina dysponuje całą gamą czynników rozwojowych, jakie biorą pod uwagę inwestorzy, poszukujący miejsca dla swoich inwestycji. Najlepszą odpowiedzią na oczekiwania inwestorów jest odpowiednie przygotowanie terenu, który można przeznaczyć pod zabudowę.

Gmina musi być wymagającym partnerem dla potencjalnego inwestora. Będzie nim mogła być i będzie mogła stawiać twarde warunki oraz dokonywać selektywnego wyboru, kiedy zaoferuje atrakcyjne miejsce lokalizacji. Korzystne, ogólne warunki lokalizacji już ma, a wynikają one z położenia gminy. O warunki szczegółowe musi zaś zadbać, przygotowując odpowiednią, realną ofertę inwestycyjną. Gmina jest atrakcyjna dla inwestorów. Do tego musi się jednak przekonać sama i dać o tym znać potencjalnym inwestorom, a to nie przyjdzie samo. Potrzebny jest zatem marketing gminy i promocja jej walorów.

Cele szczegółowe

W celu realizacji celu ogólnego (1):

Zdecydowana poprawa stanu bezpieczeństwa mieszkańców miasta i gminy oraz podniesienie na wyższy poziom estetyki i czystości miasta,

zakłada się realizację następujących celów szczegółowych:

1) Zapewnienie bezpieczeństwa osobistego poprzez zdecydowane przeciwstawienie się chuligaństwu, wandalizmowi, przemocy i bandytyzmowi,

2) Zagwarantowanie bezpieczeństwa mienia osobistego poprzez podjęcie walki z złodziejstwem oraz skuteczną ochronę przeciwpożarową i prewencję w tej dziedzinie,

3) Poprawę stanu bezpieczeństwa drogowego oraz zapewnienie bezpiecznej drogi dziecka do szkoły,

4) Podjęcie działań na rzecz poprawy czystości, estetyki i ład przestrzennego w mieście i na terenach wiejskich.

Do realizacji celu ogólnego (2) :

Możliwie pełna integracja mieszkańców prowadząca do przewyciężenia konfliktów i napięć, identyfikowania się mieszkańców gminy z miejscem zamieszkania, powszechnego udziału w rozwiązywaniu miejscowych problemów i kształtowania własnej ekonomicznej pomyślności, a także do podejmowania działań w duchu solidarności ogólnospolecznej,

zamierza się podjąć realizację następujących celów szczegółowych:

1) Podjęcie działań na rzecz integracji mieszkańców starych i nowych dzielnic miasta oraz miasta i mieszkańców terenów wiejskich, przy wykorzystaniu różnych form organizacji współpracy w ramach szeroko pojętego interesu wspólnego,

2) Rozwój patriotyzmu lokalnego oraz więzi mieszkańców z miejscem zamieszkania, poprzez organizację imprez o charakterze integracyjnym i promującym gminę,

3) Włączenie dzieci i młodzieży w dobrze pojęte prace społeczne na rzecz miejsca zamieszkania,

4) Likwidację, w imię dobra gminy i pomyślności jej mieszkańców występujących podziałów społecznych,

5) Podjęcie działań na rzecz poprawy warunków życia i integracji z społecznością lokalną osób potrzebujących pomocy i nie potrafiących poradzić sobie z własnym nieszczęściem, biedą oraz problemami,

6) Zorganizowanie gminnego systemu kompleksowej pomocy osobom niepełnosprawnym, zwłaszcza dzieciom, w tym ośrodka rehabilitacyjno - terapeutycznego,

7) Wspieranie działań na rzecz rozwoju drobnej produkcji i usług, w tym opartej na miejscowych tradycjach rzemieślniczych.

Cel ogólny (3):

Kształtowanie postaw patriotycznych i obywatelskich młodego pokolenia oraz podejmowanie działań na rzecz zagwarantowania wysokiego poziomu wykształcenia młodzieży oraz jej zdrowia fizycznego, psychicznego i moralnego,

osiągnięty zostanie na drodze realizacji następujących celów szczegółowych:

- 1) **Prowadzenie zakrojonej na szeroką skalę akcji wychowawczej, promującej i propagującej postawy obywatelskie i patriotyczne,**
- 2) **Upowszechnianie możliwie najwyższego poziomu wykształcenia młodzieży,**
- 3) **Zagwarantowanie wysokiego poziomu nauczania w miejscowych placówkach oświatowych,**
- 4) **Powszechną komputeryzację szkół oraz innych miejsc spotkań dzieci i młodzieży**
- 5) **Troskę o zdrowie dzieci i młodzieży poprzez rozwój różnych form treningu fizycznego i intelektualnego i organizację miejsc dla realizacji tego celu,**
- 6) **Upowszechnienie właściwych wzorców zachowania, wysławiania się, szacunku dla osób innych, szacunku dla pracy, dobra wspólnego, postaw tolerancji, solidarności społecznej i godnego życia,**
- 7) **Walkę z alkoholizmem, niktynizmem, narkomanią, innymi formami uzależnienia oraz deprawacją moralną, jako groźnymi dla młodego pokolenia przejawami patologizacji życia społecznego.**
- 8) **Zorganizowanie społecznego punktu pomocy młodzieży uzależnionej oraz telefonu zaufania.**

Do realizacji celu ogólnego (4):

Zapewnienie mieszkańcom gminy możliwie najwyższego poziomu obsługi i najlepszych warunków życia wraz z zagwarantowaniem trwałego bezpieczeństwa ekonomicznego, społecznego i ekologicznego oraz zagwarantowania mieszkańcom gminy europejskiego standardu cywilizacyjnego,

zakłada się realizację następujących celów szczegółowych:

- 1) **Rozbudowę sieci infrastruktury technicznej, gwarantująca mieszkańcom gminy podobne warunki obsługi,**

2) Zorganizowanie efektywnej sieci placówek infrastruktury społecznej, o dobrej dostępności przestrzennej i czasowej dla ogółu mieszkańców gminy,

3) Stymulowanie różnych form przedsiębiorczości wykorzystującej lokalne czynniki rozwoju oraz sąsiedztwo Poznania, prowadzących do podniesienia poziomu dochodów ludności,

4) Poprawę stanu środowiska przyrodniczego oraz warunków higieniczno - sanitarnych w miejscu zamieszkania,

5) Promocję Swarzędza, jako gminy w której warto mieszkać, prowadzić działalność gospodarczą oraz wypoczywać,

Realizacji celu ogólnego (5):

Doprowadzenie do wielofunkcyjnego rozwoju gminy opartego na wykorzystaniu lokalnych zasobów rozwojowych i położenia geograficznego oraz związanego z bliskością metropolii poznańskiej, prowadzącego do trwałej równowagi środowiska: przyrodniczego, społecznego i gospodarczego,

służyć będzie realizacja następujących celów szczegółowych:

1) Sprzyjanie tworzeniu nowych miejsc pracy w sferze produkcji oraz usług i wspieranie indywidualnych działań w tym zakresie poprzez wykorzystanie tradycji rzemieślniczych, zwłaszcza stolarskich i tapicerskich, zagospodarowania niewykorzystanego majątku trwałego, zabudowę terenów przydatnych do tego celu, wykorzystanie zdolności i umiejętności mieszkańców, itp.

2) Rozwój kooperacji przemysłowej z przedsiębiorstwami Poznania i sąsiednich gmin,

3) Rozwój usług związanych z transportem, magazynowaniem, przechowywaniem i logistyką,

4) Umacnianie funkcji miasta i gminy w dziedzinie mieszkalnictwa,

5) Wykorzystanie dla celów rekreacji, miejscowych warunków środowiska przyrodniczego,

6) Wielofunkcyjny rozwój wsi nie tylko związany z produkcją rolną,

7) Dbalność o właściwe relacje ekologiczne w ośrodku gminnym i na terenach wiejskich,

8) Zaprowadzenie ładu przestrzennego w mieście Swarzędzu oraz zbudowanie efektywnego układu przestrzenno - strukturalnego miasta.

Dla realizacji celu ogólnego (6):

Otwarcie gminy dla poważnych inwestorów i podjęcie działań prowadzących do ich pozyskania, dających w efekcie powiększenie potencjału gospodarczego gminy, a przez nowe miejsca pracy, tworzącego silniejsze powiązania mieszkańców z miejscem zamieszkania,

podjąć należy realizację następujących celów szczegółowych:

1) Wyznaczyć obszar potencjalnej lokalizacji inwestycji i zapewnić jego zagospodarowanie zgodnie z wymogami stref czy parków przemysłowych,

2) Opracować i realizować perspektywiczny program selektywnego pozyskiwania inwestorów w sferze nowoczesnej produkcji i usług,

3) Prowadzić szeroko zakrojoną akcję promocji miasta dla przyciągnięcia nowych, atrakcyjnych lokalizacji, wykorzystujących położenie oraz bliskość Poznania,

4) Przygotować tereny do zagospodarowania w sąsiedztwie planowanej autostrady, jako potencjalne wykorzystanie korzyści miejsca,

5) Zabiegać o europejskie fundusze rozwojowe dla realizacji programu zrównoważonego rozwoju i poprawy stanu środowiska,

6) Wyznaczyć tereny na rozwój budownictwa jednorodzinnego,

7) Opracować program rozwoju inwestycji usługowych nastawionych na obsługę Poznania i interesantów miasta.

Realizacja strategii

Rozwój lokalny, jako specyficzna kategoria rozwoju społeczno - gospodarczego, w której biorą bezpośredni udział: mieszkańcy, samorząd terytorialny, administracja lokalna, lokalne i pozalokalne podmioty gospodarcze, instytucje komunalne, różnego rodzaju organizacje, stowarzyszenia i fundacje itp i który wspierają władze regionalne i krajowe oraz ponadlokalne, a często i międzynarodowe instytucje gospodarcze, wymaga odpowiedniego zaplanowania, skoordynowania i sterowania.

Tylko wtedy, przynajmniej z teoretycznego punktu widzenia, stworzone zostaną warunki rozwoju kompleksowego i efektywnego tj. takiego, który przyniesie maksymalne efekty ogólnospołeczne, satysfakcjonujące uczestników tego rozwoju, odpowiednie i oczekiwane efekty indywidualne - i który przebiegać będzie przy minimalnym ryzyku niepowodzenia.

Cały proces przygotowania rozwoju lokalnego, wyznaczenia konkretnych zadań, ich realizacji, koordynacji, oceny przebiegu jego realizacji, bieżącej ingerencji i korekty itp. nazwano w tym opracowaniu planowaniem rozwoju lokalnego.

Jest to więc nieco szersze pojmowanie terminu planowanie niżli się to zwyczajowo czyni.

Nie jest więc planowanie wyłącznie procesem prospekcyjnym, wyprzedzającym jakieś działania późniejsze, bardziej zasadnicze i konkretne, ale procesem kompleksowym, całościowym, w miarę autonomicznym, obejmującym wszystkie fazy rozwoju, od idei czy pierwszego sformułowania celów do oceny uzyskanych rezultatów.

Obejmuje zatem zarówno planowanie rozumiane *sensu stricto* jak i realizację, koordynację, kontrolę realizacji i korektę tradycyjnie pojmowanych zadań planistycznych.

Tego rodzaju działalność prowadzić powinny ściśle związane z samorządem terytorialnym agencje, stowarzyszenia czy biura rozwoju.

Realizatorami zaś strategii rozwoju lokalnego (gospodarki lokalnej) będą różnego rodzaju

podmioty gospodarcze, których działalność mieści się w tej kategorii rozwoju społeczno-gospodarczego, którą określa się jako rozwój lokalny, a także społeczności lokalne.

Bez względu na przyjęty punkt widzenia, strategia zawsze będzie formą czy narzędziem sterowania rozwojem lokalnym, wymagającym stałego zaangażowania w ten proces samorządu terytorialnego lub innej struktury organizacyjnej (z samorządem powiązanej).

Strategiczne programy rozwoju

I. Bezpieczne miasto - bezpieczna gmina

Poprawa stanu bezpieczeństwa osobistego oraz zabezpieczenie mienia akcentowane były przez mieszkańców miasta i gminy, jako podstawowy problem, który powinien być rozwiązany możliwie szybko i skutecznie.

Ogólnie, a zarazem szeroko rozumiane bezpieczeństwo jest problemem złożonym i kompleksowym oraz zadaniem zakrojonym na szeroką skalę działań, w których powinny uczestniczyć władze samorządowe, służby odpowiedzialne za bezpieczeństwo, organizacje społeczne oraz mieszkańcy gminy.

Planowaniem i koordynacją działań w tym zakresie powinien się zająć ogólnospołeczny zespół, na czele którego stać powinien burmistrz.

Do podstawowych zadań programu należeć powinny:

- 1) dążenie do wzmocnienia kadrowego i sprzętowego posterunku policji państwowej oraz usprawnienie jej działalności,
- 2) konsekwentne rozwijanie prowadzonej od pewnego czasu akcji prewencyjnej polegającej na współdziałaniu policji, straży miejskiej oraz organizacji ochrony w zakresie poprawy stanu bezpieczeństwa osobistego,
- 3) specjalny nadzór policyjny miejsc uznanych za niebezpieczne i kryminogenne,
- 4) uruchomienie całodobowego telefonu obywatelskiego, pod który można zgłaszać zaobserwowane zdarzenia i rysujące się zagrożenia bezpieczeństwa,
- 5) stopniowe tworzenie systemu audiowizualnego monitorowania miasta,
- 6) prowadzenie w szkołach i organizacjach młodzieżowych akcji informacyjno - szkoleniowych informujących o zagrożeniach bezpieczeństwa i racjonalnym zachowaniu się w sytuacji trudnej i niebezpiecznej,

- 7) kształtowanie świadomości obywatelskiej mieszkańców gminy, której efektem będzie dobrze pojęte współdziałanie z władzami i służbami porządkowymi w zakresie bezpieczeństwa, ładu i porządku publicznego,
- 8) prowadzenie przez straż pożarną, systematycznych kontroli obiektów o szczególnym zagrożeniu przeciwpożarowym oraz obszarów leśnych,
- 9) kontrola ruchu drogowego prowadząca do kategorycznego wymuszania respektowania zasad ruchu drogowego, zwłaszcza zachowanie bezpiecznej prędkości oraz wykonanie niezbędnych inwestycji służących poprawie bezpieczeństwa pieszych, w tym wybudowanie chodników na odcinkach drogi A-2 przebiegających przez miejscowości gminy oraz zainstalowanie sygnalizacji świetlnej na ważniejszych skrzyżowaniach dróg oraz w newralgicznych i niebezpiecznych miejscach kontaktów pojazdów i pieszych,
- 10) usprawnienie działania służb ratowniczych z docelowym utworzeniem gminnego zespołu ratowniczego udzielającego pierwszej, kompleksowej pomocy w nagłych i groźnych wypadkach oraz klęskach żywiołowych.

II. Młodzież naszą przyszłością

Współczesne czasy wymagają dobrze przygotowanej do życia i pracy młodzieży. Roztoczenie szczególnej opieki nad młodzieżą dyktują zaś groźne zjawiska i procesy, w które wnikła jest młodzież i które posiadają niekorzystny wpływ na jej postawy patriotyczne, obywatelskie i moralne oraz stanowią zagrożenie zdrowia i życia.

W realizację tego programu włączyć się powinny szerokie kręgi społeczności lokalnej, zwłaszcza reprezentujące instytucje związane z edukacją i wychowaniem młodzieży. Szczególna w tym względzie rola przypada: szkołom, kościołowi, organizacjom młodzieżowym, kulturalnym i sportowym, oraz organizacjom rodziców.

Podstawowe działania w tym zakresie dotyczyć powinny:

- 1) popularyzacji uzyskiwania przez młodzież wyższych poziomów wykształcenia,
- 2) podniesienia na wyższy poziom nauczania w ponadpodstawowych szkołach gminy, aby stały się konkurencyjne w stosunku do szkół poznańskich,
- 3) popularyzacji nauczania języków obcych w ramach uruchomionej, obywatelskiej szkoły językowej, wspieranej lokalowo i finansowo przez władze gminy,
- 4) prowadzenia akcji edukacyjno - wychowawczej popularyzującej i prezentującej właściwe postawy etyczno - moralne i obywatelskie,
- 5) ustanowienia nagrody władz gminnych dla najlepszych studentów i uczniów - mieszkańców gminy,
- 6) organizacji zajęć pozalekcyjnych kształtujących właściwe i pożądane nurty zainteresowania młodzieży (turystyka, sport, działalność kulturalna, komputery i internet, działalność społeczna,

ochrona przyrody, działalność religijna itp.),

- 7) organizowania kursów doskonalenia zawodowego, pozwalających na uzyskanie wysokiego poziomu kwalifikacji lub przekwalifikowanie się oraz umożliwiających dostosowanie wykształcenia do potrzeb rynku pracy,
- 8) włączania młodzieży w proces integracji społeczności lokalnej poprzez jej aktywny udział w imprezach integracyjnych oraz akcjach społecznych („sprzątanie świata”, „dzień Ziemi” i innych),
- 9) prowadzenia akcji prewencyjnych, gwarantujących młodzieży bezpieczny powrót do domu w godzinach wieczornych oraz likwidujących źródła chuligaństwa, wandalizmu i przestępczości.

III. Życ w pięknym i zdrowym środowisku

O jakości życia w miejscu zamieszkania decyduje w poważnym stopniu stan środowiska przyrodniczego oraz zagospodarowanie przestrzenne. O tym wszystkim decydują zaś, w poważnym stopniu mieszkańcy i lokalne podmioty gospodarcze. Warunki w jakich żyjemy posiadają niebagatelny wpływ na nasze zdrowie fizyczne i kondycję psychiczną i z tych właśnie względów działania na rzecz poprawy jakości środowiska, jego organizacji, struktury i funkcjonowania, zasługują na specjalne potraktowanie w strategii.

Dla realizacji tego programu należy:

- 1) zintensyfikować działalność w związku międzygminnym „Puszcza Zielonka” dążąc do pełnej realizacji przyjętych zadań,
- 2) przystąpić do realizacji kompleksowego programu poprawy sytuacji ekologicznej w rejonie jeziora Swarzędzkiego i dolinie rzeki Cybiny, wraz z zagospodarowaniem terenu dla wypoczynku codziennego i weekendowego,
- 3) opracować program ochrony wód powierzchniowych i podziemnych gminy i przystąpić do jego konsekwentnej realizacji,
- 4) prowadzić racjonalną i przyjazną dla środowiska gospodarkę odpadami polegającą między innymi na trójstopniowej segregacji odpadów (w domu, w pojemnikach miejskich oraz na składowisku), nowoczesnym urządzeniu składowiska odpadów, gwarantującym wysoki poziom recyklingu, a także zagospodarowaniu składowiska „starego”,
- 5) konsekwentnie realizować program zmniejszenia emisji pyłów i dymów, zmieniając systemy ogrzewania indywidualnego na zbiorowe (centralne), zastępując węgiel czystymi nośnikami energii oraz podejmując bezpardonową walkę ze spalaniem odpadów, zwłaszcza chemicznych,
- 6) konsekwentnie i terminowo realizować program rozbudowy sieci kanalizacyjnej w mieście oraz organizować i wspierać budowę lokalnych systemów kanalizacyjnych oraz nowoczesnych urządzeń indywidualnego składowania i utylizacji ścieków,

- 7) w ramach dobrze pojętej akcji społecznej prowadzić akcję zadrzewiania miasta i gminy oraz tworzenie nowych terenów zielonych różnej skali wielkości (od pojedynczych nasadzeń, poprzez trawniki, klomby do zieleńców i miniparków),
- 8) przeciwdziałać hałasowi ograniczając ruch kołowy oraz prędkość pojazdów przejeżdżających przez miasto, sadząc wzdłuż głównych dróg krzewy, a także przystępując do budowy ekranów akustycznych w miejscach o szczególnie dużym natężeniu hałasu,
- 9) zadbać o estetykę miasta konsekwentnie realizując program budowy chodników oraz ulic, podejmując akcję odnowy elewacji, porządkowania posesji, ukwiecania domów i ogródków przydomowych itp. (stosując różne formy zachęty, wsparcia, presji czy nakazu),
- 10) prowadzić ekologiczną edukację społeczności lokalnej, zwłaszcza zaś dzieci i młodzieży (z udziałem w różnych akcjach „sprzątania” o międzynarodowym, krajowym i lokalnym zasięgu),
- 11) stosować restrykcyjne i represyjne prawo powszechne i lokalne względem osób i podmiotów gospodarczych zanieczyszczających środowisko,
- 12) w ramach polityki lokalizacyjnej preferować przyjazne środowisku inwestycje, a w ramach polityki przestrzennej, jako priorytet potraktować ład przestrzenny, szczególnie w mieście.

W realizacji tego programu ważną rolę odegrać mogą właściwie pojęte akcje społeczne, działalność promocyjna władz miejskich, konkursy, edukacja ekologiczna oraz gminne programy inwestycyjne.

Program „Życ w pięknym i zdrowym środowisku” jest zadaniem dla władz, mieszkańców, podmiotów gospodarczych, organizacji społecznych, zwłaszcza młodzieżowych oraz dla placówek oświatowo - wychowawczych. Jest zatem programem wszystkich i dla wszystkich.

IV. Wspólnie stać nas na więcej

Ciągle drzemającym potencjałem rozwojowym gminy jest aktywność mieszkańców oraz wysoki poziom zintegrowania społeczności lokalnych. Obojętność, niechęć, wrogość czy nawet konflikty zastąpić musi aktywność, wzajemne zrozumienie, otwartość, wzajemna życzliwość, współdziałanie i współpraca. Tylko w takich warunkach narodzić się mogą cenne dla gminy i jej mieszkańców inicjatywy, wynikające z nich działania oraz oczekiwane efekty.

Dla uzyskania wyższego poziomu integracji mieszkańców miasta i wsi, dla skupienia ich wokół działań służących wspólnemu dobru, podjąć należy przede wszystkim następujące działania:

- 1) kształtować świadomość lokalną mieszkańców prowadzącą do traktowania gminy jako „małej ojczyzny”,
- 2) umacniać emocjonalny związek z miejscem zamieszkania na gruncie „swarzędzkości” określanej przez pozytywne cechy mieszkańców miasta i gminy,

- 3) konsekwentnie organizować imprezy ogólnospołeczne sprzyjające integracji mieszkańców gminy („dzień Św. Józefa” - patrona miasta, „Dni Swarzędza”, turnieje artystyczne i sportowe, imprezy okolicznościowe np. „miodobranie”, „konkurs siłaczy” itp.), poszerzając ich programy oraz przyciągając do udziału w tych imprezach (zarówno czynnego jak i biernego) coraz to większe rzesze mieszkańców. Wspierać wszelkie inicjatywy prowadzące do organizacji nowych imprez integracyjnych, także o ponadlokalnym zasięgu oddziaływania,
- 4) organizować akcje społeczne służące gminie i jej mieszkańcom,
- 5) wspierać działania organizacji społecznych, w tym szczególnie tych, które działają w ramach „solidarności ogólnospołecznej” oraz wszystkich innych organizacji, stowarzyszeń i klubów prowadzących pozytywnie odbieraną działalność społeczną,
- 6) likwidować istniejące w społeczności lokalnej podziały oraz przeciwdziałać istniejącym napięciom i konfliktom,
- 7) rozbudowywać zróżnicowaną w formie i charakterze materialną bazę spotkań i integracji mieszkańców.

W realizacji tego programu zasadniczą rolę odegrać muszą władze miasta i gminy, kierownictwo i struktury samorządowe spółdzielczości mieszkaniowej, wspólnoty parafialne, zwłaszcza duchowieństwo, organizacje społeczne, rzemieślnicy, hobbyści, artyści ludowi, organizacje młodzieżowe, w tym harcerskie, zespoły artystyczne, kluby sportowe oraz poszczególni mieszkańcy.

Każda inicjatywa prowadząca do podniesienia poziomu integracji społeczności lokalnej zasługuje na uznanie i poparcie, a gama możliwych do podjęcia działań jest duża.

Integracji społeczności lokalnej służyć także będzie skupienie się jej przedstawicieli wokół realizacji strategii rozwoju lokalnego. Realizacja strategii będzie tym większym sukcesem, im więcej mieszkańców gminy, traktując ją jako swoją, uczestniczyć będzie w jej realizacji.

V. Zapraszamy inwestorów

Nie ma lepszego czynnika dynamizującego rozwój społeczno - gospodarczy, jak inwestycje. Rzeczywistość, w której żyjemy jest jednak tego rodzaju, iż w wielu miejscach naszego zamieszkania brak poważniejszych inwestorów. Bez poważnych inwestycji trudno natomiast dokonać istotnego postępu w dziedzinie pomnażania lokalnego potencjału gospodarczego oraz jego unowocześnienia. Nie można także efektywnie przeciwdziałać bezrobociu. Z tych to względów podjąć należy realizację programu, którego efektem będzie pozyskanie inwestorów lokujących na terenie gminy nowoczesne obiekty produkcyjne i usługowe. Gmina poprzez swoje położenie geograficzne, zwłaszcza transportowe, oraz ze względu na bliskość Poznania jest atrakcyjnym miejscem lokalizacji inwestycji i szansę tę trzeba absolutnie wykorzystać. Położenie gminy, zwłaszcza na głównym europejskim szlaku komunikacyjnym oraz w bliskości Poznania jest jej największym i najważniejszym czynnikiem rozwoju

Dla realizacji programu „Zapraszamy inwestorów” podjąć należy następujące zadania:

- 1) prowadzić promocję gminy, jako atrakcyjnego miejsca lokalizacji oraz marketing jej zasobów i

czynników rozwojowych,

- 2) starać się przyciągnąć na teren gminy inwestorów, wnoszących wraz z realizowaną inwestycją, postęp techniczny i technologiczny oraz poszerzających strukturę branżową gospodarki gminy,
- 3) wspierać inwestycje grupy małych i średnich przedsiębiorstw w dziedzinach gospodarki będących nośnikami postępu naukowego, technicznego i technologicznego,
- 4) pozyskiwać podmioty gospodarcze zakładające kooperację z szeroko rozumianą gospodarką Poznania, zwłaszcza w dziedzinie tzw. zaplecza naukowo - technicznego,
- 5) w planie zagospodarowania przestrzennego wyznaczyć tereny przewidziane na realizację poważnych inwestycji przemysłowych, oraz infrastrukturalnych,
- 6) zabezpieczyć tereny pod dalszy rozwój budownictwa mieszkaniowego, wielorodzinnego oraz jednorodzinnego, zapewniając jednocześnie nienaruszenie równowagi ekologicznej oraz gwarantując zachowanie ładu przestrzennego,
- 7) rozwijać międzynarodowe kontakty gospodarcze i podejmować wspólne działania na rzecz realizacji potrzebnych inwestycji, tak w sferze produkcji materialnej, jak i w dziedzinie usług niematerialnych oraz ochrony środowiska,
- 8) uruchomić, prowadzący szeroką działalność informacyjną, promocyjną, doradczą, organizacyjną i szkoleniową, „gminny ośrodek inicjatyw gospodarczych i wspierania przedsiębiorczości”.

Realizacja programu „Zapraszamy inwestorów” jest przede wszystkim zadaniem dla władz samorządowych, szczególnie zaś dla Zarządu Miasta i Gminy. Ciało to, wykorzystując zdobyte doświadczenie poszukiwać powinno nowych form działalności prowadzących do pozyskania na teren gminy poważnych inwestorów. Pozyskaniu inwestorów służyć też będzie strategia, która posiadać powinna swoją uproszczoną, efektywną, marketingową, obcojęzyczną wersję.

VI. Funkcjonalne miasto

Nie ulega kwestii ten fakt, że życie społeczno - gospodarcze gminy koncentruje się i koncentrować się będzie przede wszystkim w mieście Swarzędzu. Swarzędz, jedno z najbardziej dynamicznie rozwijających się w ostatnich latach, miast wielkopolskich posiadać musi odpowiednio ukształtowaną strukturę przestrzenną - funkcjonalną. Musi funkcjonować, jako układ zrównoważony, a to wymaga podjęcia całego szeregu działań. Należy przy tej okazji pamiętać, że jest to specyficzne miasto, które pewne swoje potrzeby bilansuje w ramach aglomeracji poznańskiej i bilateralnych relacji z stolicą regionu oraz, że jest to ośrodek, którego monokultura gospodarcza kiedyś trafnie opisywana przez hasła „Swarzędz drewnem stoi” lub „Meble z których Polska jest dumna” należy do przeszłości.

Funkcjonalność miasta zapewni:

- 1) zróżnicowana struktura gospodarcza, w której dominować będą usługi dla ludności i podmiotów gospodarczych oraz działalność przemysłowa,
- 2) uporządkowana struktura wewnętrzna starej części miasta, gdzie nie będzie obszarów zdegradowanych i zaniedbanych i w której dominować będą funkcje mieszkaniowe i usługowe oraz tereny zielone,

- 3) wzbogacone o placówki usługowe , „umieszczone w zieleni” dzielnice osiedli domów wielo i jednorodzinnych,
- 4) drożny, bezpieczny dla przechodniów i osób zmotoryzowanych układ komunikacyjny miasta z wyprowadzonym poza miasto lub poważnie ograniczonym ruchem tranzytowym oraz z odpowiednią liczbą parkingów,
- 5) spajający układ przestrzenny miasta i gminy, funkcjonalny układ publicznej komunikacji miejskiej oraz układ bezpiecznych tras pieszych i rowerowych, skłaniający do rezygnacji z użycia samochodu,
- 6) maksymalnie dostępna przestrzennie sieć placówek usług publicznych, zwłaszcza sfery niematerialnej,
- 7) dostępna, dobrze dopasowana do struktury wewnętrznej miasta, strefa podmiejska o funkcjach przemysłowych, magazynowo - składowych, logistycznych i innych funkcjach usługowych,
- 8) sensownie zagospodarowane tereny rekreacyjne i sportowe, zwłaszcza wokół jeziora Swarzędzkiego,
- 9) deglomeracja poza teren zwartej zabudowy, zakładów, których działalność jest uciążliwa dla mieszkańców i środowiska przyrodniczego,
- 10) maksymalny poziom zwodociągowania i skanalizowania miasta oraz systematyczny rozwój centralnego systemu ogrzewania.

Także i realizacja tego programu rozwojowego jest zadaniem dla władz miasta. W świetle sformułowań niniejszej strategii, jako rzecz nie tylko sensowna, ale i konieczna rysuje się utworzenie w ramach Zarządu Gminy wspomnianej już uprzednio placówki zajmującej się promocją oraz koordynacją rozwoju i zagospodarowania. Także ta placówka prowadzić powinna monitoring rozwoju miasta i gminy oraz dokonywać bieżącej oceny realizacji strategii (ustalenie zakresu czynności tej placówki i jej skład osobowy pozostają oddzielną kwestią).

VII. W pobliżu autostrady

Wprawdzie przewidziana do budowy autostrada A-2 biegnąca z Berlina przez Poznań do Warszawy, będąca głównym europejskim szlakiem transportowym nie będzie przebiegać przez terytorium gminy, jednak jej wybudowanie przynieść musi określone, pozytywne konsekwencje także i dla gminy.

Tereny sąsiadujące z autostradą, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych stanowią bardzo atrakcyjne miejsce lokalizacji różnego rodzaju inwestycji. Sąsiedztwo Poznania i korzystne położenie gminy względem przebiegu autostrady oraz drogi prowadzącej do Łodzi, Katowic i Krakowa w sposób istotny zwiększa szansę na zainteresowanie się inwestorów południową częścią gminy. Wydaje się, że z sąsiedztwa autostrady korzyści wyniosą te gminy, które przygotowują tereny pod potencjalne inwestycje. Nie można przeto zaniedbać tego czynnika rozwoju.

Do efektów autostrady zaliczyć także trzeba będzie ograniczenie tranzytowego ruchu przez miasto, co poważnie obniży poziom hałasu i zanieczyszczeń atmosfery oraz poprawi funkcjonalność lokalnego układu komunikacyjnego i bezpieczeństwa ruchu drogowego (tym samym przyczyni się do realizacji innych programów).

Bez względu na to, w jakim tempie przebiegać będzie budowa autostrady, gmina powinna być przygotowana do efektywnego spożytkowania jej sąsiedztwa.

Aby tak się stało należy:

- 1) zapewnić funkcjonalne połączenie lokalnego systemu drogowego z autostradą,
- 2) w planie zagospodarowania przewidzieć tereny na cele inwestycyjne, położone w południowej, „przyautostradowej” części gminy,
- 3) opracować koncepcję przestrzennego zagospodarowania terenów „przyautostradowych” oraz listę preferowanych kierunków inwestowania,
- 4) promować gminę, jako atrakcyjne miejsca lokalizacji z uwagi na położenie oraz dogodne warunki obsługi komunikacyjnej,
- 5) dostosować kierunki ruchu komunikacyjnego do autostrady i w ten sposób odciążać lokalny układ komunikacyjny miasta i gminy.

Program ten jest przede wszystkim zadaniem dla władz lokalnych. Nie uda się go jednak w pełni zrealizować bez współpracy z agencją do spraw budowy autostrady, konsorcjum prowadzącym inwestycje autostradowe oraz właścicielami gruntów mogących stanowić potencjalne miejsce lokalizacji. Niezbędna będzie także, jak się wydaje, współpraca międzygminna, zwłaszcza z władzami gminy Kórnik, Kleszczewo oraz miasta Poznania, a także współdziałanie z władzami województwa wielkopolskiego.

VIII. Poznań nasz dobry sąsiad

Jednym z czynników rozwoju miasta i gminy Swarzędz, na co już niejednokrotnie zwracano uwagę, jest jego położenie, zwłaszcza w sąsiedztwie Poznania - i fakt ten jest doskonale rozumiany zarówno przez władze lokalne jak i przez mieszkańców. Konkretny czynnik zadecyduje jednak o rozwoju tylko wtedy, gdy zostanie odpowiednio wykorzystany. Gmina musi być zatem odbiorcą korzyści płynących z sąsiedztwa jednego z największych i najbardziej dynamicznych miast Polski okresu transformacji.

Cały problem w gruncie rzeczy sprowadza się do ustalenia odpowiednich relacji z Poznaniem, przede wszystkim na zasadzie komplementarności, ale także i na zasadzie konkurencyjności. Poznań nie będzie w stanie przyjąć wszystkich podmiotów gospodarczych pragnących w tym miejscu rozwinąć swoją działalność gospodarczą i to rodzi szansę na lokalizację inwestycji poza Poznaniem. Niektóre poznańskie podmioty gospodarcze poszukiwać będą z kolei kooperantów dla prowadzenia działalności i tu małe i średnie firmy swarzędzkie stają przed szansą rozwoju. Od kilkunastu lat Swarzędz pełni funkcję „sypialni” Poznania i wbrew niektórym poglądom, jest to bardzo korzystna dla miasta funkcja. Należy ją rozwijać także w obszarach podmiejskich, zwłaszcza północnych (budownictwo jednorodzinne). Gmina może także świadczyć inne usługi dla mieszkańców Poznania, zwłaszcza w zakresie rekreacji oraz handlu detalicznego i hurtowego, co może być dodatkowym czynnikiem rozwoju. Poznań będzie dla gminy głównym rynkiem pracy, nauki oraz usług wyższego rzędu, co jest rzeczą niezmiernie korzystną biorąc pod uwagę poziom zaspokojenia potrzeb społecznych oraz mając na względzie zasobność własnego budżetu.

W ramach realizacji programu należy przede wszystkim:

- 1) utrzymywać stały roboczy kontakt z władzami Poznania celem poszukiwania form efektywnej współpracy,
- 2) zagwarantować funkcjonowanie takiego systemu publicznej komunikacji autobusowej, który zapewni odpowiednią do potrzeb, dostępność czasową Poznania,
- 3) rozwijać lokalny rynek mieszkaniowy, konkurencyjny cenowo i środowiskowo w stosunku do rynku poznańskiego,
- 4) przygotować tereny pod indywidualne i zorganizowane budownictwo jednorodzinne w atrakcyjnych środowiskowo miejscowościach i miejscach,
- 5) rozwijać lokalną sieć urządzeń infrastruktury turystyczno - rekreacyjnej, nie tylko przy uwzględnieniu potrzeb lokalnych, ale także potrzeb mieszkańców Poznania,
- 6) rozwijać alternatywną dla Poznania strefę działalności handlowo - usługowej w rejonie istniejącego ETC,
- 7) promować kształcenie policealne w szkołach wyższych Poznania z docelowym otwarciem filii placówek poznańskich w Swarzędzu oraz zorganizować (we współpracy z UAM) lokalną filię „Uniwersytetu trzeciego wieku”,
- 8) współdziałać z władzami miasta Poznania przy organizacji zaplecza wielkich imprez handlowych, rozrywkowych, artystycznych i sportowych.

IX. Gmina informatyczna

Nadchodzące lata złożą się na okres, który uzyska nazwę rewolucji informatycznej. Toczące się procesy rozumieją dobrze władze miasta, a dowodem na to jest aktywność w międzynarodowym stowarzyszeniu miast europejskich „Tele - cities”. Do zadań tego stowarzyszenia należy popularyzacja i rozwój szeroko rozumianej informatyki i komputeryzacji przy wykorzystaniu ogólnodostępnych układów sieciowych, w tym „Internetu”.

Członkostwo w stowarzyszeniu „Tele - cities” tworzy niezwykle atrakcyjną możliwość wykorzystania systemu sieci informującej do: monitorowania miasta, zarządzania miastem, bieżącej działalności podmiotów gospodarczych, załatwiania spraw osobistych, zdobywania informacji itp.

Na realizację programu złożą się między innymi:

- 1) rozwój współpracy w ramach miast członkowskich „Tele - cities” i wykorzystanie doświadczeń w własnej działalności,
- 2) skupienie wokół programu aktualnych użytkowników sieci informatycznych oraz potencjalnych użytkowników utworzonej sieci gminnej,
- 3) utworzenie konsorcjum odpowiedzialnego za zaprojektowanie oraz realizację gminnej sieci informatycznej,

- 4) przystąpienie do realizacji sieci, przy wykorzystaniu sieci istniejących, w tym „Internetu” oraz budowie sieci nowej,
- 5) podłączenie do sieci zainteresowanych użytkowników oraz stymulowanie rozwoju zainteresowania podłączeniem się do sieci,
- 6) zainstalowanie systemu kamer umożliwiających monitorowanie miasta (także indywidualne), prowadzących do poprawy stanu bezpieczeństwa, szybkiej reakcji służb porządkowych i ratowniczych, przeciwdziałanie zjawiskom niepożądanym itp.
- 7) utworzenie funduszu rozwoju sieci informatycznej wspierającego podejmowane działania organizacyjne projektowe i inwestycyjne.

Także i to zadanie jest wyzwaniem dla władz lokalnych prowadzących współpracę międzynarodową w ramach „Tele - cities”. Jest to jednak przede wszystkim zadanie dla konsorcjum, którego członkami powinna być szeroka reprezentacja miejscowych instytucji, podmiotów gospodarczych oraz ludności. Specjalnie pożądana są entuzjaści „komputerów” i „internetu” oraz osoby zainteresowane „pracą” w współtworzonej sieci.

Realizacja tego ze wszech stron nowoczesnego i ambitnego programu może rozślawić Swarzędz, nie tylko w Polsce, ale i w Europie, a miastu i jego mieszkańcom przynieść wprost nieocenione korzyści.

Cele strategiczne a programy rozwoju

Dla realizacji strategii rozwoju społeczno - gospodarczego gminy pierwszoplanowe znaczenie posiadają sformułowane cele strategiczne. Zazębianie się pewnych celów oraz kompleksowy charakter problemów wymagających rozwiązania sprawił jednak to, że dodatkowo sformułowano 9 programów, które stanowią ogniwa spajające wyznaczone cele i składają się, wraz z celami na całość strategii. To przez realizację programów rozwoju doprowadzi się do realizacji większości z postawionych celów.

Jest jeszcze jedna dość istotna sprawa, która wyraźnie odróżnia cele od programów. Podstawą formułowania celów były: analiza stanu istniejącego oraz punkt widzenia mieszkańców gminy. Programy sformułowane zaś zostały w nawiązaniu do podstawowych zadań, jakie należało podjąć, dla pobudzenia rozwoju gminy i właściwe jego ukierunkowanie i w nawiązaniu do punktu widzenia mieszkańców gminy.

Można więc, z pewnym uproszczeniem przyjąć, że programy nakładają się będą na i spajać będą sformułowane cele prowadząc do pełniejszej ich realizacji i koordynacji, a także do wypełnienia powstałych nisz rozwoju gminy, których nie uwzględniają sformułowane cele.

Sformułowane programy mają ponadto stanowić magnes przyciągający społeczność lokalną i funkcjonujące w jej ramach instytucje i podmioty gospodarcze do strategii i aktywnego udziału w jej realizacji.

Realizatorzy strategii

W warunkach gospodarki rynkowej i funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego samorząd terytorialny jest przede wszystkim odpowiedzialny za:

- 1) przygotowanie strategii rozwoju społeczno – gospodarczego gminy,
- 2) skupienie wokół programu realizacji strategii jak największej liczby podmiotów gospodarczych, organizacji instytucji oraz jak największej liczby mieszkańców,
- 3) utworzenie struktury organizacyjnej, której zadaniem będzie nie tylko koordynacja procesu realizacji strategii rozwoju lokalnego, ale także prowadzenie całości spraw związanych z rozwojem społeczno – gospodarczym i gospodarką przestrzenną gminy,
- 4) przygotowanie programu zadaniowego realizacji celów strategicznych i strategicznych programów rozwojowych,
- 5) koordynowanie procesu realizacji strategii, jej monitoring oraz ocenę realizacji.

Realizatorami strategii będą zaś:

- 1) mieszkańcy gminy,
- 2) miejscowe podmioty gospodarcze,
- 3) jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego,
- 4) placówki usług publicznych,
- 5) szeroko rozumiane instytucje i organizacje społeczeństwa obywatelskiego,
- 6) inne instytucje i organizacje uwikłane w działalność na szczeblu lokalnym.

Kluczowa rola przypada oczywiście gospodarzowi terenu tj. Zarządowi Gminy oraz Radzie Miejskiej.

Źródła finansowania strategii

Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego gminy jest wyzwaniem i zadaniem dla jej mieszkańców. Oznacza to, że ciężar jej realizacji muszą wziąć na siebie: władze samorządowe, miejscowe podmioty gospodarcze oraz mieszkańcy. Gmina jest jednak częścią powiatu poznańskiego, województwa wielkopolskiego i kraju - i z tych względów źródeł finansowania jej zadań i programów poszukiwać należy także na szczeblu centralnym, regionalnym i ponadlokalnym. W grę wchodzić mogą różnego rodzaju kontrakty programowe.

Założenia strategii dotyczą okresu, w którym Polska powinna stać się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej, co oznacza, że niektóre jej programy będą mogły zostać zrealizowane przy wykorzystaniu środków zewnętrznych. Co więcej - strategia może stanowić taki dokument, na podstawie którego można będzie korzystać z „środków unijnych”, w tym również z tzw. „przedakcesyjnych”. Cały problem sprowadzi się w tym zakresie do działań na rzecz pozyskania wymienionych środków.

Jakby jednak na sprawę nie patrzeć, podstawowymi środkami, które powinny zostać zaangażowane w realizację strategii powinny być:

- 1) budżet gminy,
- 2) środki uzyskane z budżetu wojewódzkiego oraz centralnego,
- 3) środki związków i międzygminnych stowarzyszeń, w które włączona jest gmina,
- 4) środki zewnętrznych podmiotów gospodarczych zainteresowanych prowadzeniem działalności gospodarczej na terenie gminy,
- 5) środki pomocowe Unii Europejskiej oraz pochodzące z różnych innych programów międzynarodowej współpracy i pomocy,
- 6) środki gromadzone przez lokalne organizacje wspierające rozwój lokalny,
- 7) środki lokalnych podmiotów gospodarczych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego (z spółdzielczością mieszkaniową włącznie),
- 8) środki mieszkańców miasta i gminy.

Właściwie od momentu przyjęcia strategii przez władze samorządowe, całokształt problematyki rozwojowej gminy powinien zostać sprowadzony do realizacji strategii rozwoju. Sama zaś realizacja strategii powinna stanowić kluczowe zadanie dla Zarządu.

Wymagać to będzie utworzenia struktury organizacyjnej, która będzie odpowiedzialna za realizację strategii oraz monitorowanie przebiegu tego procesu rozwojowego, jak również za całokształt spraw związanych z rozwojem gminy, z jej marketingiem i promocją włącznie, o czym już wielokrotnie pisano.

Organizacja, monitoring i ocena procesu realizacji strategii

Jak to, już sugerowano uprzednio, w ramach Zarządu Gminy utworzona powinna zostać komórka zajmująca się problematyką szeroko rozumianego rozwoju społeczno - gospodarczego gminy. W zakres rzeczowy prac tej placówki wchodzić zatem powinien cały kompleks spraw związanych z rozwojem gminy, od inicjatyw rozwojowych począwszy, a na ocenie tempa i kierunków dokonujących się w gminie zmian, skończywszy.

Do podstawowych zadań powinny zaś należeć sprawy strategii rozwoju, a zwłaszcza organizacja działań na rzecz realizacji celów strategicznych i programów rozwojowych, monitoring realizacji strategii oraz rozwoju społeczno - gospodarczego gminy, a także ocena efektów realizacji strategii i aktualizacja jej założeń.

Powinna to być komórka zatrudniająca 2 - 3 osoby i w jej ramach załatwione powinny być, jak to już napisano, wszystkie sprawy rozwoju, promocji i marketingu gminy.

Zadania jakie stawia się przed tą jednostką wymagają zatrudnienia wysokokwalifikowanych

kadr mogących udźwignąć bardzo złożoną problematykę rozwojową. Potrzebne etaty być może można uzyskać w wyniku reorganizacji urzędu, dokonując analizy stanu istniejącego, zwłaszcza kadrowego oraz zakresu czynności zatrudnionych pracowników. Nie jest jednak wykluczone, że utworzyć trzeba będzie dla realizacji tego celu, nowe etaty. Będzie to przedsięwzięcie kosztowne, poważnie obciążające budżet gminy ale rychło przyniesie wymierne efekty.

Wśród zadań tej komórki, które należy określić w trybie roboczym, znaleźć się także musi monitoring i ocena rozwoju społeczno - gospodarczego gminy. Oznacza to przede wszystkim utworzenie gminnego banku informacji, którego „zawartość” służyć będzie zarówno ocenie stanu istniejącego, jak i dokonujących się zmian. Docelowym rozwiązaniem w tej dziedzinie będzie wprowadzenie gminnego systemu informacji o terenie (GIS-u).

Projekt nowej ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym przewiduje utworzenie w gminie stanowiska ds. zagospodarowania przestrzennego (urbanista gminny). Stanowisko takie mogłoby zostać utworzone w przyszłości w ramach komórki ds. rozwoju i w ten sposób całość problematyki rozwojowej (rozwój społeczno - gospodarczy, polityka lokalizacyjno - inwestycyjna, zagospodarowania przestrzenne, ochrona środowiska, promocja i marketing gminy, monitoring rozwoju i zmian w środowisku przyrodniczym, GIS itp.) byłaby prowadzona przez tę samą grupę ludzi zatrudnionych w jednej komórce organizacyjnej (tego rodzaju rozwiązanie istnieje np. we Wrocławiu, gdzie całość problematyki rozwoju została ulokowana w Biurze Rozwoju Wrocławia).

Uwagi końcowe

Opracowana i zatwierdzona do realizacji Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Swarzędz: „Swarzędz 2010”, wyznacza długofalowe kierunki rozwoju gminy. Kierunki te określone zostały w warunkach sytuacji społeczno – gospodarczej i politycznej świata, Polski, regionu i gminy przełomu XX i XXI wieku.

Strategia Swarzędz 2010, jest, jak każda strategia, programem selektywnym. Nie usiłuje wskazywać wszystkich występujących problemów. Nie wszystkie z wskazanych problemów będzie też mogła rozwiązać. Jeśli ma być społeczno – gospodarczym programem strategicznym, musi koncentrować się na zagadnieniach kluczowych rozwoju. Bardziej na tworzeniu warunków sprzyjających rozwojowi, niżli na angażowaniu się w sam rozwój. Bardziej na zagadnieniach, którymi żyje przeciętny obywatel niżli podmiot gospodarczy, bowiem do samorządu terytorialnego należy przede wszystkim zaspokojenie zbiorowych potrzeb społeczności lokalnej.

Dbłość o realizację założeń strategii powinna pozostawać jednym z głównych zadań władz lokalnych. Nie ma bowiem ważniejszego zadania dla samorządu terytorialnego jak troska o własne, lokalne środowisko życia, o jego jakość i pozytywne zmiany. Realizacja strategii musi być więc, dla władz samorządowych, zadaniem priorytetowym.

Podstawowym zadaniem, po uchwaleniu strategii jest powołanie zespołu ds. realizacji strategii, który pełnić będzie rolę zespołu wykonawczego. Do zadań tego zespołu należeć będzie przede wszystkim opracowanie programu zadaniowo – finansowego oraz harmonogramu realizacyjnego. Jednostką organizacyjną zespołu będzie postulowana do utworzenia komórka organizacyjna urzędu, prowadząca i koordynująca kompleks zagadnień rozwojowych, w tym przede wszystkim strategię.

Wszystkie zadania powinny zostać w miarę dokładnie umieszczone w czasie i przestrzeni. Powinny też posiadać szacunkowo określone koszty. Rzeczą niezbędną jest oczywiście bieżąca weryfikacja programu zadaniowo – finansowego i kosztów.

Jak to już podkreślano, jednym z warunków pomyślnej realizacji strategii jest z jednej strony, pozyskanie dla jej realizacji jak najszerszych kręgów społecznych, a z drugiej strony, przyciągnięcie na teren gminy, poważnych inwestorów. To właśnie z tego względu, za priorytetowe działania uznać należy: zwiększanie stopnia integracji społeczności lokalnej i popularyzację strategii rozwoju wśród mieszkańców gminy oraz działalność marketingową i promocyjną, mogącą przyczynić się do przyciągnięcia na teren gminy poważnych inwestorów.

Strategia rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Swarzędz jest dla władz tej gminy, dla społeczności lokalnej i dla podmiotów gospodarczych zadaniem i wyzwaniem. Jest wyzwaniem, które bezwzględnie należy podjąć w interesie obecnego i przyszłego pokolenia mieszkańców gminy. Jest zadaniem, które należy możliwie jak najlepiej, w interesie wszystkich mieszkańców gminy zrealizować.

Współczesne czasy są czasem wyzwań. Są także okresem ostrej walki konkurencyjnej o zaznaczenie swojej obecności wśród najwyżej rozwiniętych gmin powiatu, regionu i kraju. Nie można w walce tej się poddawać, zwłaszcza kiedy suma czynników rozwojowych znacznie przekracza sumę barier i ograniczeń, a uwarunkowania zewnętrzne wydają się bardziej sprzyjać niżli utrudniać rozwój, mimo aktualnie nie najlepszych warunków dla rozwoju.

Należy mieć nadzieję, że realizacja Strategii rozwoju społeczno – gospodarczego gminy Swarzędz – „Swarzędz 2010” przyczyni się do podniesienia poziomu rozwoju gospodarczego gminy, do poprawy warunków bytu mieszkańców, polepszenia jakości środowiska przyrodniczego, że stworzy lepsze warunki życia w miejscu zamieszkania. Warunki na miarę miejsca społeczności swarzędzkiej w regionie, kraju i Europie.